

KALA-JARIISTARAPORTTEJA nro 68

*Juhani Salmi
Pekka Salmi
Pentti Moilanen*

Kalastusyrityksen voimavarat

**Katsaus ammattikalastuksen profiilit
-tutkimuksen lomakehaastatteluiden tuloksiin**

Pori 1996

RIISTAN- JA KALANTUTKIMUS

Salmi Juhani, Salmi Pekka ja Moilanen Pentti

Kalastusyritysten voimavarat. Katsaus ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen lomakehaastatteluiden tuloksiin.

Tutkimusraportti

Maa- ja metsätalousministeriö

Ammattikalastuksen profiilit (312040)

Ammattikalastuksen profiilit -tutkimusta varten haastateltiin vuosina 1994 ja 1995 henkilökohtaisesti merialueella 207 ja sisävesillä 60 kalastajaa. Strukturoidun lomakehaastattelun ja nauhoitetun teemahaastattelun avulla kerättiin tietoa ammattikalastuksen rakenteesta, kalastajien motiiveista, ongelmista ja asenteista. Tässä raportissa luodaan katsaus lomakehaastattelujen keskeisimpiin tuloksiin.

Ammattikalastajakunta on pyyntitapojen ja kalastusomaisuuden suhteen heterogeenista. Kalastusyritykset toimivat valtaosin pienellä, pääomalla ja riskillä. Poikkeuksen tästä muodostaa avomeripyynti, joka on pääammatillisempaa ja johon on investoitu runsaammin sekä omaa että vierasta pääomaa. Merialueella kalastuksen ongelmaksi koettiin yleisemmin lohenkalastuksen säätely ja sisävesillä muikkukantojen vaihtelu. Useimmat kalastajat ovat hakeneet ammatillisista joustavuutta muista tulonlähteistä. Osa kalastajista on reagoinut toimintaedellytysten kaventumiseen joko keskittymällä varsinaisen kalastuksen kehittämiseen tai pyrkimällä nostamaan tuoteensa arvoa omatoimisella jalostuksella ja markkinoinnilla. Yleisemmin kalastuksen kannattavuutta on yritetty parantaa siirtymällä avomerelle ja sisävesillä troolipyyntiin. Alhaisesta kannattavuudesta ja epävarmuudesta huolimatta kalastajat haluavat kuitenkin pysyä ammatissaan myös jatkossa.

Ammattikalastus, lomakehaastattelu, kalastusyritys, kalastusomaisuus, velat, kalastuksen kannattavuus, markkinointi, investoinnit

Kala - ja riistaraportteja 68

951-776-075-2

1238-3325

40 s.

Suomi

Julkinen

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Reposaaren toimipiste
Pleikinkatu 1
28900 Pori
Puh/Fax 02-6384055

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
PL 202
00151 Helsinki

Puh. (90) 228 811 Fax (90) 631 513

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
2. MENETELMÄT JA AINEISTON HANKINTA	2
2.1. KALASTAJAT RYHMITELTIIN PYYNTITAVOITTAIN	2
2.2. KALASTAJIA HAASTATELTIIN HENKILÖKOHTAISESTI JA PUHELIMITSE.....	3
2.3. NELJÄTOISTA HAASTATELJAA KERÄSI AINEISTON	3
2.4. TULOSTEN ESITTÄMINEN JA KÄYTETYT KÄSITTEET.....	4
3. KALASTAJIEN TAUSTAT, TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TYÖVOIMA	6
3.1. AMMATTIMAISESTI KALASTAVIA NOIN 4200	6
3.2. AVOMERELTÄ SAA ELANTONSA JOKA KYMMENES MERIKALASTAJA.....	6
3.3. KAKSI KOLMESTA ASUU MAASEUDULLA	8
3.4. PÄÄAMMATTIKALASTAJIA ENITEN TROOLIPYYNNISSÄ.....	8
3.5. PERHEYRITYSTEN MONET KASVOT	10
3.6. KALATALOUDEN AMMATTIKOULUTUS HARVINAISTA	11
3.7. PALKKATYÖSTÄ TÄRKEIN SIVUANSIO.....	12
3.8. YLEISVEDET TÄRKEITÄ AVOMERIKALASTAJILLE JA SISÄVESIEN TROOLAAJILLE.....	13
4. KALASTUKSEN MOTIIVIT.....	15
4.1. SUVUN PERINTÖ JA KIINNOSTAVUUS KANNUSTEINA	15
4.2. TYÖN ITSENÄISYYS AMMATIN PARAS PUOLI	16
4.3. KALASTUKSEN PÄÄMÄÄRÄNÄ RIITTÄVÄT ANSIOT	16
5. KALASTUSOMAISSUUS	17
5.1. ALUKSET ARVOKKAIN OMAISUUDEN OSA	17
5.2. ALUKSISTA NELJÄVIIDESOSAA MERIALUEELLA	19
5.3. VERKKO YLEISIN PYYNTIVÄLINE	20
5.4. VARASTOON JÄÄNEITÄ PYYDYKSIÄ ENITEN MUIKUNPYYNNISSÄ.....	21
6. KANNATTAVUUS	22
6.1. KAHDELLA KOLMESTA MERIALUEEN PÄÄAMMATTIKALASTAJASTA VELKOJA	22
6.2. TROOLIKALASTAJIEN LIKEVAIHTO SUURIN	24
6.3. MERIALUEELLA VIIDESOSA KUSTANNUKSISTA POLTTOAINEISIIN	25
6.4. AVOMERELTÄ SUUREMMAT ANSIOT	26
7. KALAN MARKKINOINTI.....	28
7.1. KUNNALLINEN KALASATAMA JA OMA RANTA TÄRKEIMMÄT SAALIIN PURKAMISPAIKAT	28
7.2. KALATUKUT YHÄ TÄRKEÄ YHTEISTYÖKUMPPANI	28
7.3. TUOREKALOJEN SUORAMYynti YLEISEMPÄÄ SISÄVESILLÄ.....	29
7.4. KALANJALOSTUS HARVINAISTA JA PIENIMUOTOISTA.....	30
8. AMMATIN ONGELMAT	31
8.1. ONGELMAT SIDOKSISSA PYYNTIMUOTOON, ALUEESEEN JA SAALISKOHTEESEEN.....	31
8.2. MERIALUEELLA VASTUSTETAAN AIKARAJOITUKSIA	32
9. KALASTUKSEN TULEVAISUUS.....	34
9.1. PYYNTIVÄLINEISTÖ JA MARKKINOINTI TÄRKEIMPIÄ KEHITTÄMISKOHTTEITA.....	34
9.2. UUSIIN TOIMINTAVAIHTOEHTOIHIN EI SUUNNITELLA INVESTOINTEJA.....	35
9.3. AMMATTIA HALUTAAN EPÄVARMUUDESTA HUOLIMATTA JATKAA	38
10. KIRJALLISUUS	40
LHITTEET 1-6	

1. JOHDANTO

Ammattikalastus elää voimakkaan muutoksen aikakautta, joten elinkeinon perinteisiä toimintamuotoja joudutaan arvioimaan uudelleen. Ammattikalastuksen kehittäminen edellyttää sen rakenteen ja mahdollisuuksien entistä perusteellisempaa tuntemista. Ammattikalastuksen profiilit -tutkimuksen tavoitteena on tukea päätöksentekoa tuottamalla tietoa ammattikalastuksen rakenteesta ja mahdollisuuksista. Ennen varsinaisen tutkimuksen käynnistymistä kartoitettiin ammattikalastusta koskevien empiiristen tutkimusten pohjalta aihepiiriä ja niissä käytettyjä tutkimusmenetelmiä (Salmi P. & Salmi J. 1995). Etenkin suomalaisesta ammattikalastuksesta on tähän saakka kerätty tietoa lähinnä kvantitatiivisin menetelmin. Lomakehaastatteluaineistoihin liittyy kuitenkin epävarmuutta varsinkin jos tutkittava kohde on heterogeeninen ja sen toimintamuodot nopeasti muuttuvia: valmiit vastausvaihtoehdot kertovat liiaksi etukäteen muodostettuja mielikuvia asioista. Ammattikalastuksen profiilit-tutkimuksessa päädyttiinkin lomakehaastattelun ja nauhoitettavan teemahaastattelun yhdistelmään, mikä auttaa paremmin ymmärtämään muun muassa kalastajan päätöksenteon taustalla piileviä motiiveja (Salmi J. ym. 1996).

Aineisto kerättiin koko ammattikunnan - myös satunnaisesti myyntiin kalastavien - osalta ja siksi perusjoukkona olivat kaikki Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) ammattikalastajarekisteriin kuuluvat. Näin voitiin hahmottaa monipuolinen kuva ammattimaisesti kalastavista, heidän sopeutumismahdollisuuksistaan sekä muun muassa kalastajaryhmien välisestä kilpailusta ja eroavaisuuksista. Meriahueella haastateltiin henkilökohtaisesti kaikkiaan 207 ja sisävesillä 60 kalastajaa vuosien 1994 ja 1995 aikana. Lisäksi osalle pyyntitavoiltaan tuntemattomista tehtiin suppea puhelinhaastattelu (Salmi J. ym. 1996). Kerätyn aineiston pohjalta laaditaan useita eri aihepiireihin ja ongelmakokonaisuuksiin keskittyviä osaraportteja, joissa hyödynnetään niin laadullista kuin kvantitatiivistakin aineistoa. Osatutkimusten tärkeimmät tulokset kootaan yhteen loppuraportiksi.

Tässä katsauksessa esittelemme läpileikkauksien keskeisimmistä lomakehaastattelujen tuloksista, jotka olemme luokitelleet pääsääntöisesti pyyntitaparyhmittäin. Raportti noudattaa haastattelulomakkeen (kts. Salmi J. ym. 1996) jäsentelyä. Sisältö jakautuu kolmeen osaan: 1) inhimilliset voimavarat, 2) taloudelliset voimavarat sekä 3) kalastuksen ongelmat ja kalastajan suhtautuminen tulevaisuuteen. Luvuissa 3-4 käsittelemme *inhimillisiä tekijöitä*, kuten kalastajan taustoja, motiiveja ja sosiaalista toimintaympäristöä. Tässä ovat mukana yrittäjän ja perheen näkökulman ohella myös kalastajien suhde yhteiskuntaan. *Taloudellisia voimavarojen* osalta tarkastelemme kalastukseen sidotun pääoman rakennetta sekä kalastuksen kannattavuutta (luvut 5-7). Tähän liittyvät myös kalan markkinointimuodot. Lopuksi luvuissa 8-9 hahmotamme kalastajien *joustavuutta* sopeuttaa toiminta muuttuviin olosuhteisiin. Sitä varten kalastajilta tiedusteltiin kalastukseen liittyviä ongelmia, kiinnostuksen kohteita ja tulevaisuuteen liittyviä suunnitelmia.

2. MENETELMÄT JA AINEISTON HANKINTA

2.1. Kalastajat ryhmiteltiin pyyntitavoittain

RKTL:n ammattikalastajarekisteriin kuuluu useimmiten yksi koko ruokakuntaa tai kalastusyritystä edustava ammattimaisesti kalastava henkilö, koska saalisilmoitusvelvollisuus on ruokakunta- tai aluskohtainen. Otantaa varten kalastajat jaettiin pyyntitapojen mukaisiin ryhmiin. Jako pohjautui pääpiirteissään Euroopan Unioniin liittymisen mukanaan tuomaan ammattikalastuksen ryhmittelyyn.

Merialueella kalastajat ryhmiteltiin tärkeimmän pyyntitavan ja asuinalueen mukaan silakkatoolareilla, lohta ajoverkoilla ja -siimoilla, lohta seisovilla pyydyksillä ja Suomenlahdella lohta kalastaviin, yhdiste-ryhmän kalastajiin sekä muilla pyyntimuodoilla kalastaviin. Lisäksi troolikalastajat jaettiin vielä kolmeen alaryhmään: alle 18, 18-28 ja yli 28 metrin pituisilla aluksilla kalastaviin. Avomerikalastajiksi laskettiin ne, jotka kuuluivat troolikalastajiin tai lohta ajoverkoilla tai siimoilla kalastaviin. Rannikkokalastajiksi laskettiin muihin pyyntitaparyhmiin kuuluvat kalastajat. Sekä yhdiste-ryhmään kalastajat että Suomenlahdella lohta kalastavat ovat pyyntitavoiltaan heterogeenisiä - osa heistä on yhdistänyt avomeri- ja rannikkokalastusmuotoja. Yhdiste-ryhmään kuuluvilla on troolikalastuksen tai lohenpyynnin ohella myös muuta kalastusta, josta saadun saaliin arvo on yli puolet kokonaistuloista. Sisävesialueen kalastajat jaettiin tärkeimmän pyyntitavan mukaan kolmeen ryhmään: troolikalastajiin, talvinuottaajiin ja muilla pyyntimuodoilla kalastaviin (ks. tarkemmin Salmi J. ym. 1996).

Merialueen ammattikalastajarekisterissä oli vuoden 1994 loppupuolella 2064 ruokakuntaa, joista 14 prosenttia jäi pyyntitavoiltaan tuntemattomiksi. Sisävesialueen perusjoukko käsitti vastaavasti 1184 kalastusyritystä, joista 29 prosentin pyyntitavoista ei ollut tietoa. Merialueella 210 ja sisävesialueella 60 satunnaisesti poimitun pyyntitavoiltaan tunnetun kalastajan arvioitiin kuvaavan kalastajaväestöä riittävästi. Merialueen troolikalastajista poimittiin otantaan lähes joka neljäs (24 prosenttia) kalastaja, lukuunottamatta yli 28 metrisillä aluksilla kalastavia, joista pyrittiin haastattelemaan kaikki. Lohen ajoverkko- ja siimakalastajien, lohta seisovilla pyydyksillä kalastavien, Suomenlahdella lohta kalastavien ja yhdiste-ryhmän kalastajien osalta otantasuhde oli 24 prosenttia. Muilla pyyntimuodoilla kalastavien ryhmässä haastateltiin viittä prosenttia kalastajista. Sisävesialueella tärkeimpänä pyyntimuotonaan troolilla ja talvinuotalla kalastavista otokseen poimittiin joka viides. Muilla pyyntimuodoilla kalastaneista tutkimukseen poimittiin kolmen prosentin otos (taulukko 1) (Salmi J. ym. 1996).

Taulukko 1 . Kalastajien poiminta henkilökohtaisia haastatteluja varten. Otanta tehtiin satunnaisesti RKTL:n ammattikalastajarekisteriin kuuluvista kalastajista, joiden pyyntitavat olivat tiedossa.

	Perusjoukko	Otantasuhde, %	Otoskoko
MERIALUE			
Troolikalastajat			
- alus alle 18 metriä	84	24	20
- 18-28 metriä	67	24	18
- yli 28 metriä	11	100	11
Lohen ajoverkoilla ja -siimoilla kalastavat	83	24	20
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	145	24	35
Suomenlahden lohenkalastajat	98	24	24
Yhdiste-ryhmä	115	24	28
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	<u>1173</u>	5	<u>54</u>
Yhteensä	1776		210
SISÄVESIALUE			
Troolikalastajat	95	20	19
Talvinuottakalastajat	118	20	24
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	<u>626</u>	3	<u>17</u>
Yhteensä	839		60

2.2. Kalastajia haastateltiin henkilökohtaisesti ja puhelimitse

Merialueella haastateltiin henkilökohtaisesti 207 kalastajaa marraskuun 1994 ja tammikuun 1995 välisenä aikana. Sisävesialueella haastateltiin vastaavasti 60 kalastajaa vuonna 1995 helmikuun ja marraskuun välisenä aikana. Tavoitteena oli myös selvittää niiden rekisterissä olleiden kalastajien toimintaa, joiden pyyntitavoista ei ollut etukäteen tietoa. Tarkoitusta varten haastateltiin puhelimitse 80 satunnaisesti poimittua kalastajaa niin meri- kuin sisävesialueella. Haastatteluissa kysyttiin muun muassa pyyntitapoja ja kalastajan henkilökohtaisten sekä ruokakunnan kalastustulojen osuutta kokonaistuloista (Salmi J. ym. 1996). Haastateltavaksi pyrittiin saamaan ruokakunnan aktiivisin tai päätöksenteosta vastaava kalastaja. Mikäli kalastaja kieltäytyi haastatteluista tai häntä ei muuten tavoitettu tilalle otettiin satunnaisotannalla samalta alueelta ja samasta pyyntitaparyhmästä uusi kalastaja. Merialueella jouduttiin ottamaan uusi haastateltava joka kuudennen kalastajan tilalle. Haastatteluista kieltäytyi 23 kalastajaa. Muusta syystä haastatteleematta jääneitä (lopettanut, kuollut, sairas ym.) oli lähes yhtä paljon. Koska kieltäytyneistä kolme oli suurilla troolialuksilla kalastavia, joita ei voinut korvata merialueella haastateltavien lopullinen määrä oli 207 kalastajaa. Sisävesialueella jouduttiin ottamaan uusi haastateltava joka kolmannen kalastajan osalta. Useimmiten tämä johtui siitä, että kalastaja ei enää kalastanut ammattimaisesti. Seitsemän kalastajaa kieltäytyi haastattelusta (Salmi J. ym. 1996).

2.3. Neljätöistä haastattelijaa keräsi aineiston

Merialueella kalastajien haastattelut tehtiin RKTL:n rannikon kahdeksasta toimipaikasta käsin. Pääosan sisävesialueen haastatteluista tekivät neljä Enonkoskella sijaitsevan Saimaan kalantutkimusyksikön työntekijää. Yhteensä haastattelijoita oli neljätöistä. Haastateltavat jakautuivat toimipaikoittain kunkin alueen kalastuksen erityispiirteen mukaisesti. Siten esimerkiksi merialueella troolialuksilla kalastavista

pääosa oli Saaristomerellä asuvia ja lohta seisovilla pyydyksillä kalastaneista lähes puolet oli Perämeren pohjoisosasta (Salmi J. ym. 1996).

Haastatteluissa käytettiin lomake- ja teemahaastattelun yhdistelmää, jotta pystyttäisiin saamaan esille niin kalastuksen rakennetta kuin myös kalastajan elämän sisältöä ja ongelmia kalastajan itsensä kertomana. Lomakehaastattelu käsitti merialueella 42 ja sisävesialueella 43 kysymyskohtaa, joissa tiedusteltiin muun muassa kalastajan ruokakunnan kalastustapoja, taloudellisia resursseja, kalastuksen motiiveja ja ongelmia. Teemahaastattelun tavoitteena oli nostaa esiin kalastajan arkipäivän asioita ja ongelmia ilman valmiita vastausvaihtoehtoja. Haastattelun runkona oli lista käsiteltävistä teemoista. Pääteemoja oli yhdeksän: muun muassa kalastukseen ryhtyminen, kalastajan suhtautuminen ammattiinsa ja kalastuksen ohjaukseen sekä näkemykset elinkeinon tulevaisuudesta. Teemahaastattelun tallentamiseen käytettiin pääsääntöisesti nauhuria. Haastatteluista kertyi poikkeuksellisen suuri aineisto: meri- ja sisävesialueella nauhoitettiin teemahaastatteluja kaikkiaan noin 250 tuntia (Salmi J. ym. 1996).

2.4. Tulosten esittäminen ja käytetyt käsitteet

Meri- ja sisävesialueen tulokset laajennettiin koskemaan pyyntitavaltaan tunnettua perusjoukon osaa. Puhelinhaastattelun tuloksia käytettiin apuna vain arvioitaessa aktiivikalastajien määriä eri pyyntitaparyhmissä sekä merialueen osalta kalastustulosten mukaan muodostetuissa luokissa. Haastatteluaineiston pohjalta tulokset esitetään suorina jakaumina, ristiintaulukoina pyyntitaparyhmittäin niin lukumäärinä kuin prosenttiosuuksinakin, eräissä tapauksissa myös kvarttiileina ja vaihteluväleinä. Olennaisiksi katsomiamme tietoja havainnollistamme myös graafisesti. Osa tuloksista viitataan vain lyhyellä maininnalla tekstin yhteydessä. Tulosten luotettavuutta on arvioitu tutkimuksessa käytettyjä menetelmiä koskevassa osaraportissa (Salmi J. ym. 1996).

Tässä raportissa käytetään kalastajaruokakunnista ja ammattikalastusta harjoittavista yhtymistä nimitystä *kalastusyritys*. Kalastajaruokakuntaan kuuluu kalastusammattin harjoittaja ja mahdollisesti muita kalastukseen osallistuvia perheenjäseniä. RKTL pitää kalastusyryksistä rekisteriä, johon kuuluvat kalastusyrytysten 'päämiehet'. Näitä kalastusyrytysten edustajia rekisterissä kutsumme *rekisteröidyiksi kalastajiksi*. Rekisteröidyt kalastajat yhdessä ruokakunnan muiden kalastavien jäsenten kanssa muodostavat *ammattikalastajien kokonaisuuden*.

Kalastajan *asuinalueesta* käytetään käsitteitä kaupunki tai kaupungin läheinen maaseutu, ydinmaaseutu ja syrjäinen maaseutu. Kaupunkimaisella alueella tarkoitetaan asemakaavoitettua aluetta, ydinmaaseudulla kuntakeskuksen liepeillä olevaa aluetta ja syrjäisellä maaseudulla haja-asutusaluetta, josta on yli tunnin matka kuntakeskukseen.

Merialueen lomakehaastatteluissa useimmat taloudelliset tiedot, kuten liikevaihto, kalastuskustannukset ja velkapääoma koskivat vuotta 1993 ja sisävesialueella vuotta 1994. Molemmilla alueilla kalastustoimintaa ja markkinointia koskevat tiedot perustuivat vuoden 1994 toimintaan. Meri- ja sisävesialueen haastattelulomakkeiden yksityiskohtainen sisältö on esitetty ammattikalastuksen profiilit-tutkimuksen metodiikkaa käsittelevässä tutkimusraportissa (Salmi J. ym. 1996).

Kalastusomaisuuteen kuuluivat alukset, pyydykset, muu irtain ja kiinteä omaisuus. Kalastajilta tiedusteltiin omaisuuslajien käypää arvoa. Omaisuuden arvoon sisältyvät myös vuonna 1994 mahdollisesti käyttämättä jäänyt pyyntivälineistö. Irtaimen omaisuuteen kuuluvat muun muassa auto, moottorikelkka, ankkurit ja verkkoliput.

Kiinteään kalastusomaisuuteen sisältyvät laituri, pyydysvarasto, kalastuskämppä, kalanjalostushalli, verkkojen ravistelukone, fileointi- ja perkauskoneet. *Liikevaihto* käsittää tuorekalojen ja kalajalosteiden myyntitulot, kalastuskorvaukset, vakuutuskorvaukset ja muut tulot. *Kustannukset* käsittävät muuttuvat ja kiinteät kustannukset, korkokulut, irtaimen ja kiinteään kalastusomaisuuteen liittyvät poistot. *Polttoainekustannuksiin* lasketaan alusten, kulkuvälineiden yms. kalastustoimintaan liittyvät polttoainekulut.

3. KALASTAJIEN TAUSTAT, TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA TYÖVOIMA

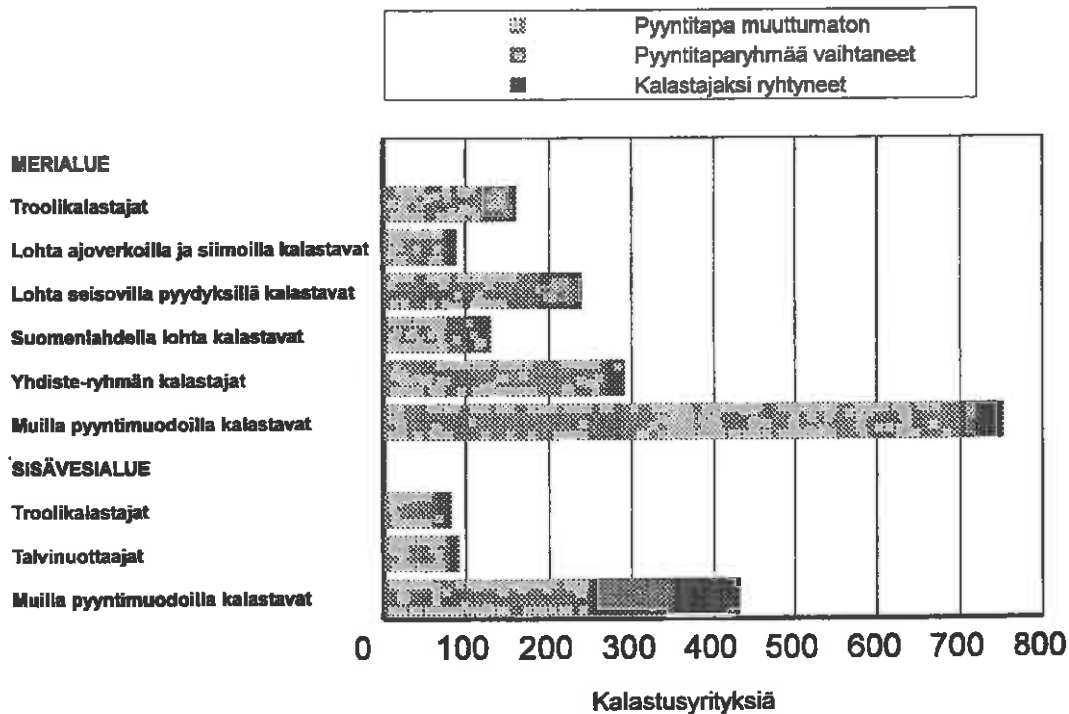
3.1. Ammattimaisesti kalastavia noin 4200

Merialueella ammattimaisesti kalastavien määrää koskevat pyyntitaparyhmittäiset arviot perustuvat henkilökohtaisten haastattelujen ohella kalastajille tehtyihin puhelinhaastatteluihin (Salmi J. ym 1996). Arvioiden perusteella merialueella vuonna 1993 ammattimaista kalastusta harjoitti 1810 kalastusyritystä. Kalastajaruokakuntaan kuuluu kalastusammatin harjoittaja ja mahdollisesti muita kalastukseen osallistuvia perheenjäseniä. Vaikka merialueella haastatelluista vain kolme ja sisävesialueella yksi kalastaja oli naispuolisia niin usein molemmat puoliset osallistuivat kalastukseen. Perheen pään työ painottui varsinaiseen kalastukseen ja vaimo saattoi ottaa osaa kotona tehtävään kalastustyöhön, kuten pyydysten ja saaliin käsittelyyn. Haastatelluissa ruokakunnassa oli usein myös muita kalastukseen osallistuvia perheenjäseniä, kuten kalastajan veli, poika tai isä.

Ottamalla huomioon kaikki kalastukseen osallistuneet ruokakunnan jäsenet merialueen ammattikalastajien kokonaismäärä oli hieman yli 3100. Merialueen kalastajista 10 prosenttia muodosti yhden hengen talouden. Yli kolmannes kuului kahden ja joka viides kolmen hengen ruokakuntaan. Sisävesialueella ammattimaista kalastusta harjoittaneista 730 kalastusyrityksestä 13 prosenttia muodosti yhden hengen talouden. Kolmannes kuului kahden ja 13 prosenttia kolmen hengen ruokakuntaan. Vähintään neljän jäsenen ruokakunta oli kaksi viidesosaa. Kun kalastustoimintaan osallistuneet perheenjäsenet otetaan huomioon, sisävesialueen ammattikalastajien kokonaismääräksi saatiin lähes 1100 kalastajaa. Kaikkiaan maassamme on noin 4200 ammattimaista kalastajaa.

3.2. Avomereltä saa elantonsa joka kymmenes merikalastaja

Avomerikalastuksesta hankkii pääasiallisen toimeentulonsa lähes 300 kalastusyritystä, joista kaksikolmasosa kuuluu silakan troolikalastajiin. Lohen avomeripyynnistä pääasiallisen toimeentulonsa saaneita oli satakunta. Valtaosa (84 prosenttia) merialueen kalastusyrityksistä harjoittaa rannikkokalastusta. Merialueen kalastajista melkein puolet (48 prosenttia) kuului muilla pyyntimuodoilla kalastavien ryhmään. Ammattikunnasta lähes joka viides (17 prosenttia) oli yhdiste-ryhmässä. Vähiten kalastajia kuului lohta seisovilla pyydyksillä kalastaviin (11 prosenttia), Suomenlahdella lohta kalastaviin (8 prosenttia) ja ajoverkoilla ja siimoilla kalastaviin (6 prosenttia) (kuva 1).

Kuva 1. Pyyntitaparyhmässä pysyneiden, vuosien 1990-1994 aikana pyyntitaparyhmää vaihtaneiden sekä kalastajaksi ryhneiden rekisteröityjen kalastajien määrät pyyntitaparyhmittäin.

Merialueen kalastaja on kuulunut nykyiseen pyyntitaparyhmäänsä keskimäärin 21 vuotta. Lähes kymmenes osa merialueen kalastajista oli vaihtanut pyyntitaparyhmissä viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana. Pyyntitaparyhmää olivat yleisemmin vaihtaneet Suomenlahdella lohta kalastaneet (18 prosenttia) ja silakan troolikalastajat (15 prosenttia). Kauimmin saman pyyntitaparyhmän kalastusta harjoittaneita olivat yhdiste-ryhmän kalastajat: keskimäärin yli 20 vuoden ajan. Lohen ajoverkko- ja siimakalastusta harjoittaneet olivat kalastaneet lyhimmän ajan (16 vuotta). Kalastajista 4 prosenttia on aloittanut kalastuksen viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana. Ammattiin ryhtyneistä viidennes oli alle 30-vuotiaita. Yleisimmin merikalastajia oli rekrytoitunut troolikalastukseen (8 prosenttia). Jokainen sekä läntisen merialueen lohen avomerikalastaja että Suomenlahden lohenkalastaja oli ollut alalla vähintään viisi vuotta.

Sisävesillä yhteensä parisataa kalastajaa ammentaa pääosan kalastustuloistaan joko talvinuottauksesta tai troolikalastuksesta. Lähes kolmeneljäsosa sisävesien kalastusyrityksistä kuului muilla pyyntimuodoilla kalastaviin (kuva 1). Kolmasosa kalastajista oli viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana vaihtanut pyyntitaparyhmää tai aloittanut kalastuksen. Nykyisessä pyyntitaparyhmässään sisävesialueen kalastaja on ollut keskimäärin 14 vuotta. Lyhimmän ajan pyyntitaparyhmään kuuluneita ovat troolikalastajat (8 vuotta) ja kauimmin talvinuottaajat (15 vuotta). Pyyntitaparyhmää vaihtaneita oli eniten muilla pyyntimuodoilla kalastaneiden keskuudessa. Heistä joka kuudes oli aloittanut kalastuksen viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana.

3.3. Kaksi kolmesta asuu maaseudulla

Selvästi yli puolet merialueen kalastajista asui maaseudulla. Valtaosan kotipaikka oli ydinmaaseudulla kuntakeskusten vaikutuspiirissä. Kaksi viidestä kalastajasta asui kaupungissa. Avomerikalastajista suunnilleen puolella ja Suomenlahdella lohta kalastavista kahdella kolmesta oli asunto kaupungissa. Sen sijaan rannikkokalastajat asuivat pääasiassa maaseudulla: ydinmaaseudulla oli asunto muita useammin yhdiste-ryhmän kalastajilla (taulukko 2).

Sisävesillä kalastajat keskittyvät merialuettakin selvemmin maaseudulle, jossa on yli kahdenkolmasosan kotipaikka. Syrjäisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla asuvia oli suunnilleen yhtä paljon. Troolikalastajista ja talvinuottaajista yli kolmeneljäosan koti oli maaseudulla. Sen sijaan muilla pyyntimuodoilla kalastavissa oli useammin kaupunkilaisia (35 prosenttia). Runsas puolet sisävesikalastajista asuu omakotitalossa ja viidennes maatilalla.

Taulukko 2. Kalastajien asuinalueet pyyntitaparyhmittäin, %.

	Kaupunki tai kaupungin läheinen maaseutu	Ydinmaaseutu	Syrjäinen maaseutu	Yhteensä
MERIALUE				
Troolikalastajat	46	43	11	100
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	58	35	7	100
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	37	58	5	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	64	15	21	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	34	64	2	100
Muilla pyyntitavoilla kalastavat	38	53	9	100
<i>Keskimäärin</i>	<i>41</i>	<i>51</i>	<i>8</i>	<i>100</i>
SISÄVESIALUE				
Troolikalastajat	21	37	42	100
Talvinuottaajat	24	38	38	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	35	35	30	100
<i>Keskimäärin</i>	<i>32</i>	<i>36</i>	<i>32</i>	<i>100</i>

3.4. Pääammattikalastajia eniten troolipyynnissä

Merialueella haastatelluista kalastajista nuorin oli 22- ja vanhin 79-vuoden ikäinen. Keski-ikänsä kalastajat olivat 49-vuotiaita. Keskimäärin nuorimpia (46) olivat ajoverkoilla ja -siimoilla kalastavat. Tässä ryhmässä ikäjakauma oli verrattain homogeeninen: pääosa kalastajista on 39 ja 50 ikävuoden välillä. Sen sijaan troolikalastajat olivat heterogeenien joukko jossa on suhteellisesti eniten sekä nuoria että iäkkäämpiä kalastajia. Keski-ikänsä vanhimpia (53) olivat lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat.

Sisävesialueella kalastajakunnassa oli suhteellisesti enemmän nuorempia kalastajia. Sisävesillä haastatellut kalastajat olivat 27 ja 66 vuoden välillä, keski-ikänsä ollessa 45 vuotta. Talvinuottaajat olivat keskimääräistä nuorempia (41). Muilla pyyntimuodoilla kalastavat olivat ikärakenteeltaan kirjavin (taulukko 3).

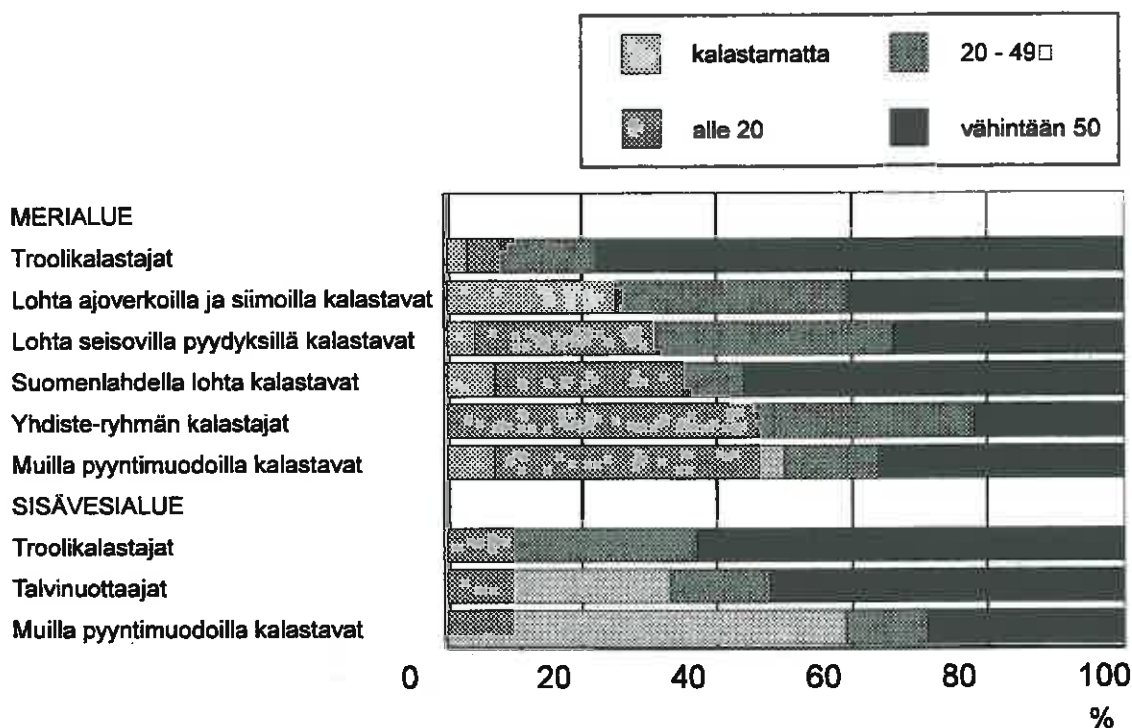
Taulukko 3. Kalastajien keski-ikä sekä ikäjakauman ala- ja yläkvartiilit pyyntitaparyhmittäin, vuosia.

	Kalastajan keski-ikä	Alakvartiili	Yläkvartiili
MERIALUE			
Troolikalastajat	49	40	56
Lohta ajo verkoilla ja siimoilla kalastavat	46	39	50
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	53	45	60
Suomenlahdella lohta kalastavat	47	43	53
Yhdiste-ryhmän kalastajat	50	41	55
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	50	42	58
<i>Keskimäärin</i>	<i>49</i>	<i>43</i>	<i>57</i>
SISÄVESIALUE			
Troolikalastajat	46	40	51
Talvinuottaajat	41	33	47
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	45	31	57
<i>Keskimäärin</i>	<i>45</i>	<i>33</i>	<i>57</i>

Kalastustulojen merkityksen suhteen maamme ammattikalastajakunta on hyvin heterogeeninen. Merialueen kalastajista 7 prosenttia oli tilapäisesti kalastamatta vuonna 1993. Sisävesialueella tilapäisesti kalastamattomien osuus lienee suurempi, tosin tämän tutkimuksen avulla osuudesta ei ole mahdollista esittää tarkkaa arviota.

Merialueella kalastus oli kahdelle viidestä (39 prosenttia) ammatti, josta saatiin pääosa tuloista. Toisaalta yli kolmannes (34 prosenttia) hankki siitä alle viidenneksen kokonaistuloistaan. Lähes kolmannes (31 prosenttia) kalastajien ruokakunnista sai pääasiallisen toimeentulon kalastuksesta (liite 1). Pääammattikalastajia oli eniten troolikalastajien keskuudessa: kolmella neljästä troolaajasta kalastustulojen osuus oli vähintään neljäviidesosaa kokonaistuloista. Sivuammattikalastajia oli eniten rannikkokalastuksessa: muita pyyntitapoja harjoittavista puolella ja lohta seisovilla pyydyksillä kalastavista kolmanneksella kalastustulojen osuus oli alle viidesosa kokonaistuloista. Kahdella viidestä merialueen kalastajasta oli kalastustulojen osuus vähemmän kuin viidesosa kokonaistuloista. Muilla pyyntimuodoilla kalastavilla 20 prosentin tulorajan alittavia oli eniten: puolet koko ryhmästä (kuva 2).

Sisävesialueen kalastajista kahdelle viidestä kalastus oli pääammatti. Vajaa viidesosa kalastajien ruokakunnista hankki pääasiallisen tulonsa kalastuksesta. Eniten pääammattikalastajia oli troolikalastuksessa: kaksikolmasosaa troolaajista sai yli puolet tuloistaan kalastuksesta. Kalastus oli tavallinen sivuammatti etenkin muilla pyyntimuodoilla kalastavien keskuudessa: kolmeviidesosaa sai ansioistaan alle viidesosan kalastuksesta.

Kuva 2. Eri kalastustuloryhmiin kuuluvien kalastusyritysten osuudet pyyntitaparyhmittäin. Sisävesialueen osalta ei tietoa tilapäisesti kalastamattomista.

3.5. Perheyrittysten monet kasvot

Merialueen kalastajista 86 prosenttia oli ammatinharjoittajia. Yritysmuotona se oli yleisin kaikissa pyyntitaparyhmissä, mutta eniten heitä oli muita pyyntimuotoja harjoittavien keskuudessa. Muista yritysmuodoista avoin yhtiö oli yleisin: kaksi viidestä lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavasta oli valinnut avoimen yhtiön yritysmuodokseen. Sisävesialueen kalastajista lähes kaikki olivat ammatinharjoittajia.

Merialueella joka kymmenes rekisteröity kalastaja kuului yhden hengen ruokakuntaan. Vähintään kahden hengen talouksista yli puolessa myös joku toinen perheenjäsen osallistui kalastukseen. Muiden kalastukseen osallistuneiden osuus ruokakunnassa oli suurin muita pyyntimuotoja harjoittavien keskuudessa ja pienin lohen ajoverkko- ja siimakalastusta harjoittavien keskuudessa. Puolet kalastajista harjoitti yhteiskalastusta ruokakunnan ulkopuolisten kanssa. Kalastajaruokakuntien välistä yhteistyötä harjoitettiin eniten silakan troolikalastuksessa (neljaviidesosa kalastajista) ja vähiten lohta Suomenlahdella kalastavien keskuudessa (kolmannes kalastajista).

Palkattua työvoimaa oli merialueella lähinnä vain avomerikalastuksessa. Troolikalastajista joka toisella, lohisiima- ja ajoverkkokalastajista sekä Suomenlahden lohenkalastajista neljänneksellä oli palkattua työvoimaa. Troolikalastuksessa palkatun työvoiman osuus vuotuisesta työajasta oli keskimäärin kolmannes. Talkootyövoimaa käyttivät merialueella eniten Suomenlahden lohenkalastajat (44 prosenttia kalastajista).

Vaikka talkootyötä esiintyy kalastajien keskuudessa verraten yleisesti, se on luonteeltaan tilapäistä ja siihen kuluu suhteellisen vähän työaikaa.

Haastattelun kalastajan osuus perheyriksen kalastukseen käyttämästä kokonaistyöajasta oli merialueella keskimäärin 60 prosenttia. Muiden ruokakunnan jäsenten osuus oli neljännes ja palkatun työvoiman osuus kymmenesosa. Talkootyövoiman osuus oli vain neljä prosenttia. Työkuukausiksi muunnettuna perheenjäsenet osallistuivat aktiivisemmin (lähes kolmannes työajasta) kalastustoimintaan muilla pyyntimuodoilla kalastaneiden ryhmässä.

Sisävesillä yhden hengen ruokakuntia oli 13 prosenttia. Useamman jäsenen ruokakunnissa usein (kahdessa perheessä viidestä) myös joku perheenjäsenistä osallistui kalastustoimintaan. Osallistumisaktiivisuus oli suurin troolikalastajien keskuudessa: yli puolella (52 prosenttia) ruokakunnista muut perheenjäsenet osallistuvat kalastukseen. Työkuukausiksi muunnettuna 'perheen pää' harjoitti kalastustoimintaa keskimäärin seitsemän kuukautta ja joku muu perheenjäsenistä keskimäärin kaksi kuukautta vuodessa.

Lähes puolet sisävesialueen kalastajista harjoitti yhteistyötä muiden kuin samaan ruokakuntaan kuuluvien kanssa. Yleisintä yhteistyömuoto oli talvinuottaajien keskuudessa: neljä viidestä harjoitti kalastusta ruokakunnan ulkopuolisten kanssa. Palkattua työvoimaa oli vain troolikalastuksessa: viidesosalla pyyntimuotoa harjoittavista. Vain kuusi prosenttia kalastajista ilmoitti kalastukseen osallistuneen talkootyövoimaa.

3.6. Kalatalouden ammattikoulutus harvinaista

Koko maamme ammattikunnasta 7 prosenttia on saanut kalatalouden ammattikoulutusta. Merialueella alan koulutusta oli saanut viisi prosenttia kalastajista. Yksikään ammattiin viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana ryhtyneistä ei ollut hankkinut kalatalouden ammattikoulutusta. Merialueen kalastajista yli puolella oli kansa- tai kansalaiskoulu pohjakoulutuksenaan. Vajaa kolmannes oli hankkinut ammatillisen koulutuksen muulle alalle kuin kalatalouteen. Troolikalastajista vain vajaalla viidesosalla oli ammatti- tai keskiasteen koulutus. Kalastajien ammatillinen koulutustaso oli korkein lohen ajoverkko- ja siimakalastajien sekä Suomenlahdella lohta kalastavien keskuudessa. Molempien ryhmien kalastajista lähes puolet oli saanut ammatti- tai keskiasteen koulutuksen (taulukko 4).

Kalatalouden ammattikoulutus oli sisävesillä selvästi yleisempää kuin merialueella: 12 prosenttia sisävesien ammattikalastajista oli hankkinut alan ammattikoulutuksen. Alan ammattikoulutus oli yleisintä talvinuottaajien keskuudessa: 19 prosenttia ryhmästä oli hankkinut alan koulutusta. Sisävesialueen kalastajien keskuudessa oli myös selvästi enemmän ylioppilaita (6 prosenttia) kuin merialueella (1 prosenttia). Yli puolella (58 prosenttia) sisävesialueen kalastajista oli pohjakoulutuksenaan kansa- tai kansalaiskoulu. Neljännes kalastajista (25 prosenttia) oli saanut ammatillisen tai keskiasteen koulutuksen. Pyyntitaparyhmien välillä ei ollut koulutustaustoissa merkittäviä eroja (taulukko 4).

Taulukko 4. Kalastajien kalatalouden ja muiden alojen ammattikoulutus, %.

	Kalatalouden ammattikoulutus	Vähintään ammattikoulutus- tai keskiasteen koulutus
MERIALUE		
Troolikalastajat	7	17
Lohen ajoverkko- ja siimakalastajat	7	48
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	2	23
Suomenlahdella lohta kalastavat	-	47
Yhdiste-ryhmän kalastajat	6	42
Muita pyyntimuotoja harjoittavat	5	26
<i>Keskimäärin</i>	5	30
SISÄVESIALUE		
Troolikalastajat	5	27
Talvinuottaajat	19	29
Muita pyyntimuotoja harjoittavat	12	24
<i>Keskimäärin</i>	12	25

3.7. Palkkatyöstä tärkein sivuansio

Joka viidennelle merialueen ammattikalastajalle kalastus on ainoa tulonlähde. Pääosa 'täysammattilaisista' kalastaa avomerellä. Kalastajien yleisimmät muut tulonlähteet ovat palkka- ja virkkyö. Joka neljännellä on kalastuksen ohella päätoiminen virka- tai palkkatyö. Useimmille heistä kalastus on aiemmin ollut pääammattimaisempaa, mutta nykyisin se on heille lähinnä vapaa-ajanharrastus, josta saa lisätuloa. Päätoimisesta virka- tai palkkatyöstä palkkaa saavia kalastajia on tasaisesti muissa pyyntitaparyhmissä paitsi silakan troolikalastajissa. Palkkatyö oli yhtenä tulonlähteenä neljäsosalla Suomenlahden lohenkalastajista, muita pyyntimuotoja harjoittavista samoin kuin yhdiste-ryhmään kuuluvista. Sen sijaan lohen ajoverkko- ja siimakalastajat hankkivat yleisemmin lisäansiota virkkyöstä. Yli puolet merialueen kalastajista hankkii lisätuloa maatilataloudesta, pienimuotoisesta yritystoiminnasta tai muusta tulonlähteestä. Maatilataloutta harjoitti joka kuudes kalastaja: se oli yleisemmin tulonlähteenä muita pyyntimuotoja harjoittavien keskuudessa (taulukko 5).

Sisävesialueella yksinomaan kalastuksesta toimeentulonsa saavia oli 11 prosenttia. Kuten merialueellakin virka- tai palkkatyö olivat merkittäviä tulonlähteitä: joka kuudennella sisävesialueen kalastajasta on päätoiminen virka- tai palkkatyö. Etenkin muilla pyyntimuodoilla kalastavat saivat trooli- ja talvinuottakalastajia yleisemmin palkkatuloa. Maatilatalouden harjoittajat olivat pääasiassa talvinuottaajia. Sen sijaan joka viides troolikalastaja hankki tuloja muusta yritystoiminnasta (taulukko 5). Sisävesillä joka neljäs kalastaja sai työttömyyskorvausta.

Taulukko 5. Virka- ja palkkatyö, maatilatalous, kalankasvatus ja muu yritystoiminta kalastajien tulonlähteinä. Tulonlähdeluokan maininneiden kalastajien osuudet pyyntitaparyhmittäin, %.

	Virkatyö	Palkkatyö	Maatilatalous	Kalankasvatus	Muu yritystoiminta
MERIALUE					
Troolikalastajat	3	2	7	11	12
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	35	11	-	-	11
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	24	18	17	19	10
Suomenlahdella lohta kalastavat	3	26	3	19	23
Yhdiste-ryhmän kalastajat	24	24	13	3	13
Muilla pyyntitavoilla kalastavat	19	24	25	4	11
<i>Keskimäärin</i>	<i>19</i>	<i>21</i>	<i>17</i>	<i>7</i>	<i>12</i>
SISÄVESIALUE					
Troolikalastajat	5	11	11	5	21
Talvinuottaajat	10	14	43	5	5
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	12	18	6	-	-
<i>Keskimäärin</i>	<i>11</i>	<i>16</i>	<i>12</i>	<i>1</i>	<i>4</i>

3.8. Yleisvedet tärkeitä avomerikalastajille ja sisävesien troolaajille

Merialueella kalastusoikeus perustuu lähes yhtä yleisesti oikeuteen kalastaa valtion yleisvesialueella, vesialueen osakkuuteen tai kalastusoikeuden vuokraukseen. Koska rannikkokalastajat harjoittavat kalastusta useilla eri pyyntimuodoilla ja -alueilla, kalastusoikeus saattaa perustua useampaan kalastusoikeuteen.

Lohen ajoverkko- ja siimakalastajista lähes kaikkien tärkein kalastusalue oli valtion yleisillä vesialueilla. Valtion yleisen vesialueen käyttöoikeus oli tärkein kolmelle neljästä troolikalastajasta sekä kahdelle kolmesta Suomenlahden lohenkalastajista. Rannikkokalastuksessa vesialueen osakkuuteen perustuva kalastusoikeus oli vuokraan tai kalastusoikeuteen valtion yleisillä vesialueilla perustuvaa oikeutta hieman tärkeämpi. Sisävesialueella olivat osakkuuteen perustuva kalastusoikeus ja kalaveden vuokraus tärkeimmät pyyntimahdollisuuksien perustat. Yleisvesialue oli merkittävä pyyntialue troolikalastajille (taulukko 6).

Taulukko 6. Kalastajien pääasiallinen kalastusoikeuden peruste, %.

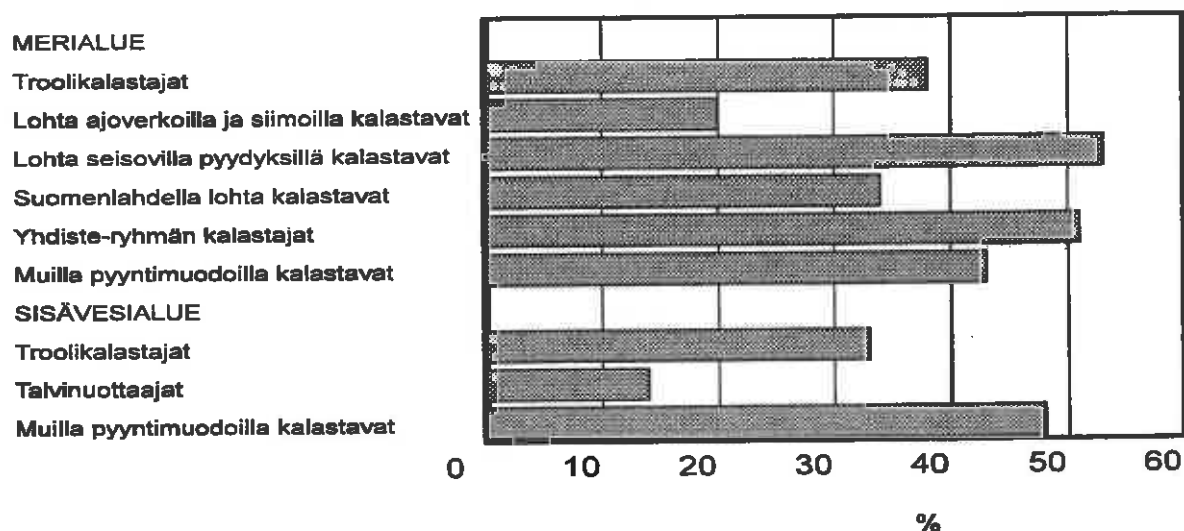
	Vesialue, jossa kalastaja osakkaana	Vuokrave- det	Yleisvesi- alue	Muu vesialue	Yhteensä
MERIALUE					
Troolikalastajat	8	19	72	1	100
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	-	3	97	-	100
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	40	38	20	2	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	14	3	69	14	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	39	28	31	2	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	41	31	23	5	100
<i>Keskimäärin</i>	33	28	36	4	100
SISÄVESIALUE					
Troolikalastajat	32	32	36	-	100
Talvinuottaajat	57	43	-	-	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	47	53	-	-	100
<i>Keskimäärin</i>	47	48	5	-	100

4. KALASTUKSEN MOTIIVIT

4.1. Suvun perintö ja kiinnostavuus kannusteina

Noin puolet merialueen kalastajista ilmoitti saaneensa aiemmin tuloa muusta kuin kalastuksesta ja myöhemmin siirtyneensä päätoimisemmin kalastuksen pariin; kolme neljästä siirtyi kalastusammattiin palkkatyöstä. Kymmenesosa kalastajista oli aiemmin harjoittanut maatilataloutta ja 14 prosenttia muuta yritystoimintaa. Ammatin periytyminen suvussa tai alan kiinnostavuus olivat useimpien (85 prosenttia) mielestä tärkeimmät syyt kalastajaksi ryhtymiseen. Etenkin rannikkokalastajat katsoivat kalastuksen periytyminen tärkeimmäksi: puolet lohta kalastavista ilmoitti ammatin siirtymisen suvussa olleen tärkein kannuste. Myös pienillä ja keskisuurilla troolialuksilla pyytävillä ammatin periytyminen oli tärkein syy kalastajaksi ryhtymiseen (kuva 3, liite 2).

Pyyntitaparyhmissä, joissa harjoitettiin lohien avomerikalastusta ammatin kiinnostavuus koettiin tärkeimpänä kannusteena alalle. Myös suurilla troolialuksilla kalastavista puolet korosti kalastuksen kiinnostavuuden merkitystä ammattia aloittaessaan. Joka kymmenes ryhtyi kalastajaksi lähinnä muiden ansiolähteiden puuttumisen takia. Tämä oli tärkein syy kalastuksen aloittamiseen neljäsosalla troolikalastajista ja Suomenlahden lohienkalastajista (kuva 3, liite 2).

Kuva 3. Ammatin periytyminen suvussa tärkeimpänä syynä kalastajaksi ryhtymiseen. Osuudet pyyntitaparyhmittäin, %.

Kolme neljästä sisävesialueen kalastajasta oli siirtynyt kalastukseen palkkatyöstä. Kuten merialueellakin myös sisävesialueen kalastajien parissa oli ammatin periytyminen tärkein kalastajaksi ryhtymisen motiivi. Varsinkin muilla pyyntimuodoilla kalastavat korostivat suvun perintöä. Troolikalastajilla muiden ansiolähteiden puuttuminen oli yhtä tärkeä syy ryhtyä kalastajaksi. Neljännes pyyntitaparyhmän kalastajista korosti myös ammatin kiinnostavuutta. Sen sijaan talvinuottaajista lähes puolet piti sitä tärkeimpänä kalastajaksi ryhtymisen kannusteena. Tuttavien kannustus ja tuki sekä muut tekijät olivat sisävesialueen kalastajilla tärkeämmässä asemassa kuin merialueella. Niin sisävesi- kuin merialueellakin kalastajat valitsivat harvoin hyvät ansiomahdollisuudet tärkeimmäksi syyksi ryhtyä kalastajaksi (liite 2).

4.2. Työn itsenäisyys ammatin paras puoli

Yli puolet merialueen kalastajista piti työn itsenäisyyttä ammatin parhaana puolena. Kalastuksen itsenäistä luonnetta arvostettiin kaikissa pyyntitaparyhmissä, mutta etenkin Suomenlahden lohenkalastajat ja troolikalastajat arvostivat sen suomaa vapautta (liite 3). Luonnonläheisyyttä piti joka viides merikalastaja ammattinsa parhaana sisältönä. Varsinkin rannikkokalastusta harjoittavista merkittävä osa piti luonnon tarjoamia elämyksiä ammatin parhaana puolena. Sen sijaan avomerikalastajat, jotka työskentelevät usein vaikeissa luonnonolosuhteissa eivät niitä erityisemmin arvostaneet. Neljännes troolikalastajista ja viidesosa lohen siima- ja ajoverkkokalastajista korostivat muita useammin työn aitoa ja rehellistä luonnetta. Vain muutamat kalastajat mainitsivat ammatin parhaaksi puoleksi taloudellisen tuoton, suvun perinteen jatkamisen, seikkailun ja jännityksen tai jonkin muun tekijän.

Lähes puolet sisävesialueen kalastajista arvosti ensisijaisesti työn itsenäisyyttä. Varsinkin troolikalastajat toivat sen esille ammatin parhaimpana puolena. Joka kahdeksas kalastaja arvosti eniten suvun perinteen jatkamista ja joka kymmenes taloudellista tuottoa. Kalastajat eivät juuri maininneet seikkailua ja jännitystä tai aitoa ja rehellistä luonnetta ammatin parhaimmaksi puoleksi (liite 3).

4.3. Kalastuksen päämääränä riittävät ansiot

Yli puolet niin meri- kuin sisävesialueenkin kalastajista piti kalastuksen tärkeimpänä päämääränä toimeentulon turvaamista. Toimeentulon kannalta riittävät ansiot olivat päämääränä kolmelle neljästä merialueen troolikalastajasta. Runsas neljännes merikalastajista katsoi kalastuksensa olevan lähinnä vapaa-ajan harrastusta, josta saa lisätuloa: yli kolmannes yhdiste-ryhmän kalastajista ja muilla pyyntitavoilla kalastaneista kuului tähän ryhmään. Kuudesosa kalastajista katsoi kalastuksensa tähtäävän mahdollisimman suuriin saaliisiin, bruttotuottoihin tai ansioihin. Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavista kaksi viidestä pyrki saavuttamaan mahdollisimman suuret ansiot. Sisävesillä neljä viidestä sisävesien talvinuottaajasta mainitsi toimeentulon turvaamisen kalastuksen pääasialliseksi tavoitteekseen. Suunnilleen joka neljäs kalastaja piti ammatiaan harrastuksena, josta saa lisätuloa. Muilla pyyntimuodolla kalastavista yli kolmannes piti kalastustaan lähinnä vapaa-ajan harrastuksena. Vain joka kymmenes sisävesikalastaja - lähinnä troolikalastajia - pyrki saavuttamaan mahdollisimman suuret saaliit tai ansiot (liite 4).

5. KALASTUSOMAISUUS

5.1. Alukset arvokkain omaisuuden osa

Merialueella kalastusomaisuuden arvo oli kaikkiaan 649 miljoonaa markkaa. Siitä suurin osa, lähes 200 miljoonaa markkaa oli troolikalastajilla. Muissa pyyntitaparyhmissä omaisuuden arvo vaihteli 54 ja 147 miljoonan markan välillä. Sisävesialueella kalastusomaisuuden arvo oli 101 miljoonaa markkaa, josta yli puolet kuului muilla pyyntimuodoilla kalastaville (liite 5).

Merialueen troolikalastajalla koko kalastusomaisuuden käypä arvo oli keskimäärin 1,1 miljoonaa markkaa ja Suomenlahdella lohta kalastavilla noin 700 000 markkaa. Kaikissa muissa pyyntitaparyhmissä omaisuuden arvo jäi alle puolen miljoonan markan. Sisävesialueella troolikalastajan omaisuuden arvo oli suunnilleen 400 000 markkaa ja molemmissa muissa ryhmissä keskimäärin alle 200 000 markan (kuva 4).

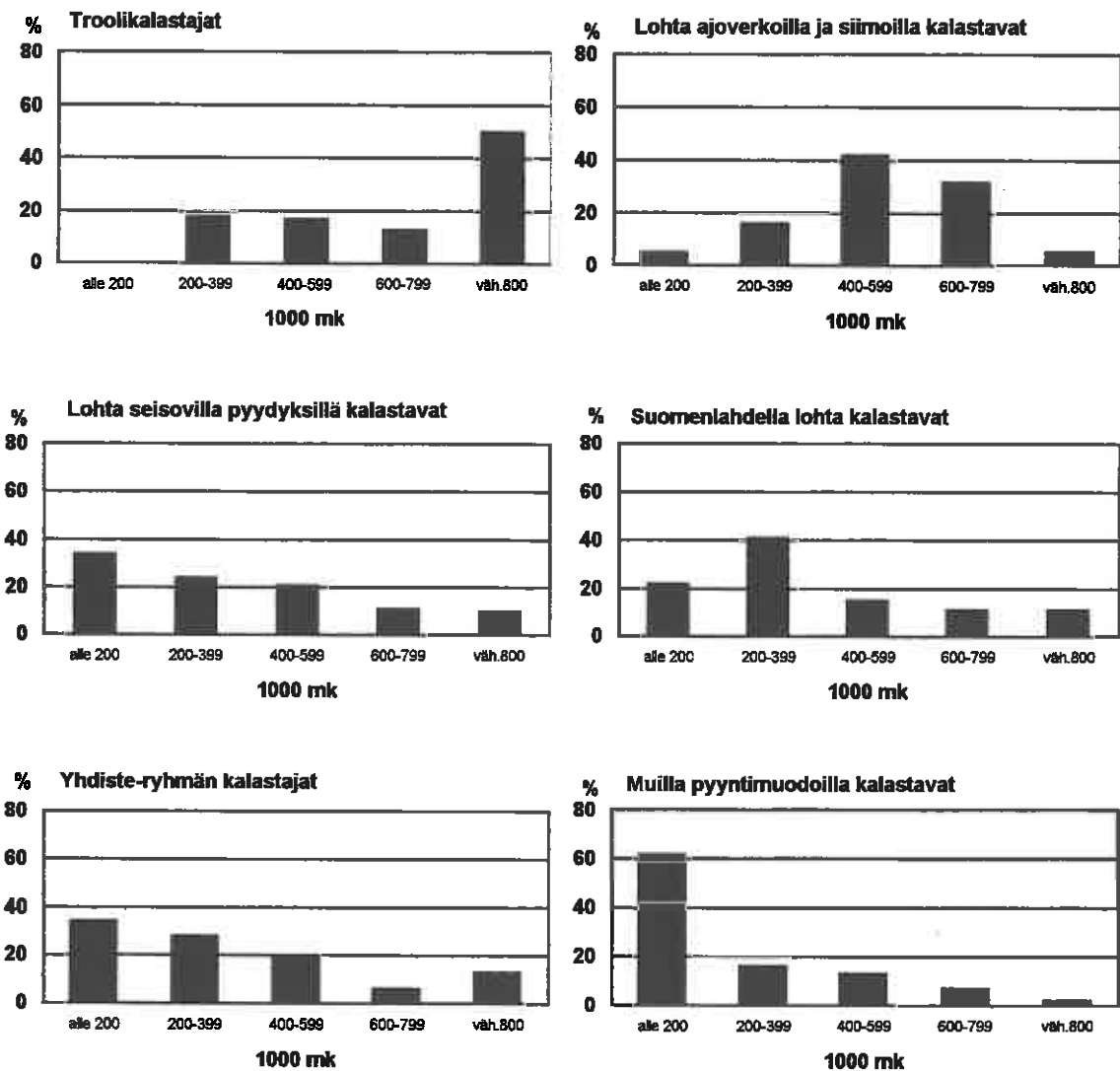
Merialueella alusten osuus kalastusomaisuuden arvosta oli lähes puolet ja pyydysten neljännes. Kiinteän omaisuuden ja muun irtaimen omaisuuden osuudet olivat molemmat noin viidennes kalastusomaisuuden kokonaisarvosta. Avomerikalastuksessa alusten osuus omaisuuden arvosta oli yli puolet, mutta rannikkokalastusta harjoittavissa pyyntitaparyhmissä selvästi alle puolet. Kiinteän kalastusomaisuuden osuus oli selvästi alhaisin lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavilla: vain neljä prosenttia (taulukko 7). Kiinteän omaisuuden alhainen arvo johtuu lähinnä siitä, että lohen avomerikalastajilta puuttuu usein oma ranta ja siellä olevat pyydysvarastot.

Sisävesialueella pyydysten, alusten ja muun irtaimen omaisuuden osuudet olivat suunnilleen yhtä suuret. Troolikalastuksessa alukset olivat arvokkain omaisuudenosa (kaksikolmasosaa). Talvinuottapyynnissä suuri osa (43 prosenttia) koko kalastusomaisuudesta oli 'muuta irtainta' omaisuutta, jonka arvoa nostivat pyyntimuodossa tärkeät moottorikelkat, traktorit ja nuottausvälineet.

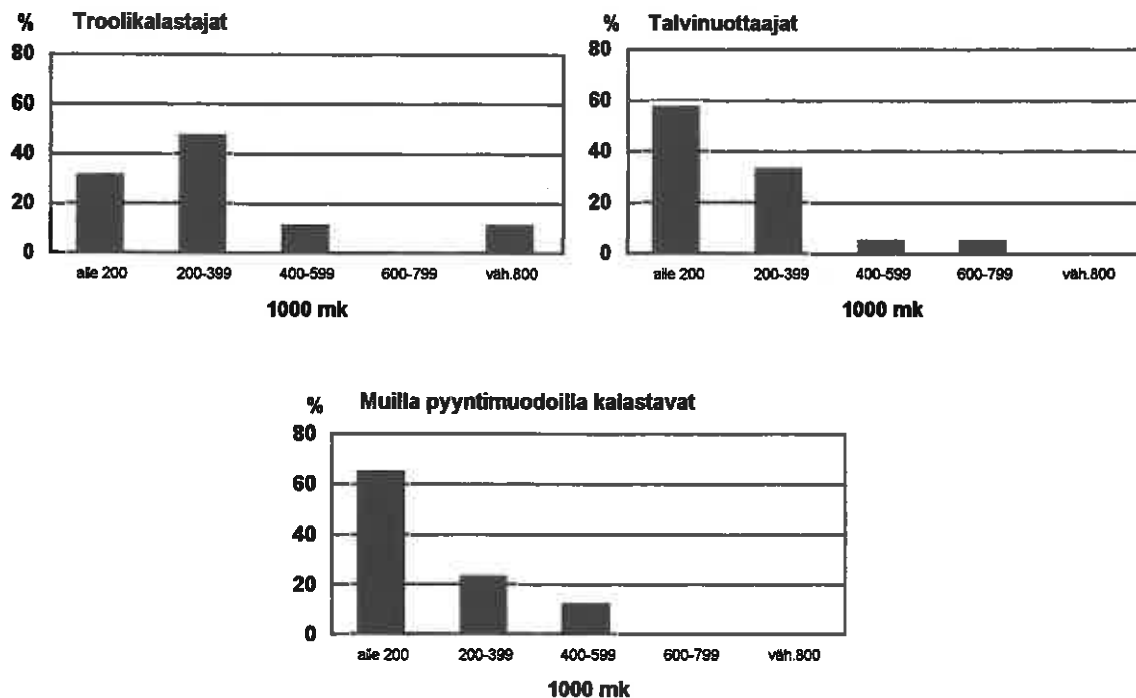
Taulukko 7. Omaisuuslajien osuudet pyyntitaparyhmittäin, %.

	Alukset	Pydykset	Muu irtain	Kiinteä	Kalkki yhteensä
MERIALUE					
Troolikalastajat	61	15	4	20	100
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	64	27	5	4	100
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	24	44	11	21	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	43	23	14	20	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	42	32	12	14	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	41	30	14	15	100
Yhteensä	47	26	10	17	100
SISÄVESIALUE					
Troolikalastajat	41	17	29	13	100
Talvinuottaajat	19	32	43	6	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	27	31	33	9	100
Yhteensä	30	28	33	9	100

MERIALUE

SISÄVESIALUE

Kuva 4. Kalastusyritysten sijoittuminen kalastusomaisuuden arvon mukaisiin luokkiin kussakin pyyntitaparyhmässä, %.

5.2. Aluksista neljäviidesosaa merialueella

Kalastajat harjoittavat tavallisesti vuodenmittaan monimuotoista kalastusta. Pyyntikalusto koostuu useista eri pyydys- ja alustyypeistä, joista osa toimii reservinä, jonka käyttöönottoa mm. kalan markkinatilanteiden ja kalakantojen muutokset säätelevät. Merialueella oli hieman yli 3800 alusta, joista suunnilleen puolet (48 prosenttia) kuuluu muilla pyyntimuodoilla kalastaville (taulukko 8). Rannikkokalastuksessa samalla veneellä harjoitetaan tavallisesti usealla eri pyyntitavalla tapahtuvaa kalastusta. Sen sijaan avomeripyyntissä alukset on varustettu lähinnä vain yhden pyyntimuodon harjoittamiseen. Merialueen koko aluskannasta neljänneistä käytettiin lähinnä siian verkkokalastukseen.

Taulukko 8. Merialueen aluskanta vuonna 1994.

	Troolialukset	Muut silakanpyynti- alukset	Lohen ajoverkko- ja siima-alukset	Muut lohenpyynti- alukset	Muut alukset	Aluksia yhteensä kpl
MERIALUE						
Troolikalastajat	135	25	14	34	143	351
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	-	3	85	14	66	168
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	7	25	-	214	227	473
Suomenlahdella lohta kalastavat	31	-	82	125	92	330
Yhdiste-ryhmän kalastajat	21	147	26	104	359	658
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	69	370	0	28	1270	1837
Koko merialue	263	570	207	519	2258	3817

Merialueella alusten arvo oli suurin troolikalastusta harjoittavien pyyntitaparyhmässä: suunnilleen 110 miljoonaa markkaa. Muilla pyyntimuodoilla kalastavilla alusten arvo oli lähes 80 miljoonaa markkaa. Muissa pyyntitaparyhmissä venekannan arvo vaihteli lohta seisovilla pyydyksillä kalastavien 16 miljoonasta markasta yhdiste-ryhmän 33 miljoonaan markkaan. Yksittäisistä pyyntimuodoista eniten oli investoitu troolikalastukseen (110 miljoonaa markkaa). Myös lohen ajoverkko- ja siima- sekä siian verkkopyyntialuksissa oli merkittävä osa (molemmissa 50 miljoonaa markkaa) aluskannan arvosta. Laituriin jääneiden alusten arvo oli suurin Suomenlahdella lohta kalastaneilla (7,8 miljoonaa) ja muilla pyyntimuodoilla kalastaneilla (3,4 miljoonaa). Suomenlahdella alukset olivat etupäässä troolialuksia ja muilla pyyntimuodoilla kalastaneilla rannikon silakanpyyntiin tarkoitettuja aluksia.

Sisävesialueella oli hieman yli 1100 alusta, joista joka kymmennellä ei ollut kalastettu lainkaan. Aluskannasta kaksikolmasosaa oli muilla pyyntimuodoilla kalastavilla. Alusten arvo oli noin 30 miljoonaa markkaa, josta yli puolet oli muilla pyyntimuodoilla kalastavilla. Troolialuskannan ja paunetti- tai rysäpyyntiin käytettyjen alusten arvo käsitti valtaosan alusten arvosta (taulukko 9).

Taulukko 9. Sisävesialueen aluskanta vuonna 1994.

	Troolialukset	Nuottapyynti- alukset	Rysä- ja paunettialukset	Verkkopyynti- alukset	Muut alukset	Aluksia yhteensä kpl
SISÄVESIALUE						
Troolikalastajat	98	30	15	41	-	184
Talvinuottaajat	-	86	11	75	-	172
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	-	52	203	458	51	763
Koko sisävesialue	98	168	229	574	51	1119

5.3. Verkko yleisin pyyntiväline

Merialueella kalastajien yleisimmät pyydystyypit olivat siika- ja silakkaverkko (taulukko 10). Siikaa kalasti verkoilla hieman yli 1000 ja silakkaa suunnilleen 500 kalastajaa. Pyyntimuodot olivat yleisempiä rannikkokalastajien keskuudessa: suunnilleen kolmeneljäsosaa kalasti siikaverkoilla ja joka kolmas oli kalastanut silakkaverkoilla. Muita yleisiä pyyntitapoja olivat silakka- ja siikarysä. Rannikkovesissämme oli vuonna 1994 pyynnissä lähes 1000 silakkarysää tai -paunetta. Siikarysiä oli vastaavasti käytössä 250.

Avomerikalastat käyttivät myös yleisesti rannikkokalastukseen tarkoitettuja pyyntimuotoja. Troolikalastajista runsas kolmannes ja lohen ajoverkko- ja siimakalastajista yli puolet oli kalastanut siikaverkoilla. Lohen ajoverkko- tai siimapyyntiä harjoitti lähes 250 kalastajaa, joista neljänneksen kotipaikka oli Suomenlahdella.

Merialueella pyydysomaisuuden arvo oli 167 miljoonaa markkaa, josta muilla pyyntitavoilla kalastaneet omistivat kolmasosan. Muissa pyyntitaparyhmissä pyydysten arvo vaihteli lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavien 11 miljoonasta markasta lohta seisovilla pyydyksillä kalastavien 30 miljoonaan markkaan.

Taulukko 10. Merialueella vuonna 1994 yleisimmät käytössä olleet pyydystyypit, %.

	Siikaverkko	Silakkaverkko	Silakkarysä	Siikarysä	Lohen ajoverkko	Lohisiima	Muut koukku- pyydykset
MERIALUE							
Troolikalastajat	36	10	6	4	10	9	5
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	54	8	-	3	100	20	14
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	82	17	16	41	16	6	7
Suomenlahdella lohta kalastavat	40	34	3	-	8	60	2
Yhdiste-ryhmän kalastajat	71	47	39	17	21	16	28
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	75	39	19	15	2	5	27
Koko merialue	67	33	18	15	14	13	20

Sisävesialueella kalastajien yleisimmät pyyntivälineet olivat verkkoja (taulukko 11). Kaksi kolmasosaa kalasti siikaa ja muita suomukaloja verkoilla. Kolmanneksella kalastajista oli muikkuverkkoja. Joka neljäs kalasti talvinuotalla. Pyyntitavan harjoittajista monella oli myös kesänuottia ja muikkuverkkoja. Myös loukku- ja rysäkalastus oli sisävesillä yleistä. Viidenneksellä kalastajista oli yli 5 metrin syvyisiä paunetteja tai loukkuja. Sisävesillä oli kaikkiaan lähes 400 loukkua.

Taulukko 11. Sisävesialueella vuonna 1994 käytössä olleet yleisimmät pyydystyypit, %.

	Mulkuverkko	Muu verkko	Talvinuotta	Rysät yli 1,5 m	Muita pieniä rysä tai mertoja	Paunetti tai loukku, yli 5 m
SISÄVESIALUE						
Troolikalastajat	32	32	16	-	11	11
Talvinuottaajat	52	38	90	14	10	10
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	29	76	12	29	24	24
<i>Koko sisävesialue</i>	33	65	24	23	18	20

Sisävesialueella pyydysten arvo oli 28 miljoonaa markkaa, josta lähes puolet oli muilla pyyntimuodoilla kalastavilla. Paunetit ja loukut olivat arvokkain osa pyydysvälineistöä (8 miljoonaa markkaa).

5.4. Varastoon jääneitä pyydyksiä eniten muikunpyynnissä

Sekä meri- että sisävesialueen kalastajilla oli yleisesti joko kalakantojen vaihteluiden tai markkinaolosuhteiden takia varastoon jääneitä käyttökelpoisia veneitä ja pyydyksiä. Merialueella hieman yli 250 troolialuksesta suunnilleen 40 oli jäänyt laituriiin. Vastaavasti hieman yli 200 lohen avomeripyyntiin tarkoitettua aluksesta parikymmentä oli jouduttu jättämään laituriiin. Rannikkokalastajien keskuudessa silakan pyyntialuksista lähes viidennes ja siian verkkopyyntiä varten hankituista 12 prosenttia oli jäänyt laskematta vesille. Eniten ainakin tilapäisesti kalastukseen käyttämättömiä aluksia oli Suomenlahden lohenkalastajilla ja muilla pyyntimuodoilla kalastaneilla.

Merialueella vuonna 1994 käyttämättä jääneiden pyydysten arvo oli 44,6 miljoonaa markkaa (27 prosenttia koko pyydysomaisuuden arvosta). Käyttämättä jääneiden pyydysten osuus oli suurin muilla pyyntimuodoilla kalastaneilla (32 prosenttia). Etenkin silakan pyyntiin tarkoitettuja pyydyksiä oli vuonna 1994 yleisesti jäänyt varastoihin. Kaikkiaan lähes 2500 silakkarysästä tai -paunetista yli puolet (58 prosenttia) oli jäänyt laskematta pyyntiin. Varsinkin muilla pyyntimuodoilla kalastaneista kolmanneksella oli ainakin tilapäisesti kalastuskäytöstä pois jääneitä silakkarysiä- tai paunetteja. Suomenlahden lohenkalastajista lähes puolella (45 prosenttia) oli varastoon jääneitä silakkatrooleja.

Sisävesillä käyttämättömien pyydysten arvo oli 8,4 miljoonaa, josta pääosa (60 prosenttia) kuului muilla pyyntimuodoilla kalastaville. Varastoon jääneistä pyydyksistä talvi- ja kesänuotat sekä muikkuverkot käsittivät pääosan. Sisävesialueella kalastajilla oli jäänyt varastoon lähinnä muikkupyydyksiä.

6. KANNATTAVUUS

6.1. Kahdella kolmesta merialueen pääammattikalastajasta velkoja

Kaksi viidestä merialueen kalastusyrityksestä oli sitonut kalastukseensa vierasta pääomaa. Velkoja oli eniten avomerikalastusta harjoittavilla: lähes kolmella neljästä oli velkaa. Sen sijaan rannikkokalastusta harjoittavista lainoja oli noin kolmanneksella. Velkapääomaa oli sivutoimisesti kalastavista vajaalla neljänneksellä ja pääammattikalastajista kahdellakolmasosalla. Halpakorkoisten lainojen osuus oli hieman muita lainoja suurempi. Tuettujen lainojen osuus oli troolipyynnissä lähes kolmeneljäsosaa, mutta muissa pyyntitaparyhmissä alle puolet (taulukko 11).

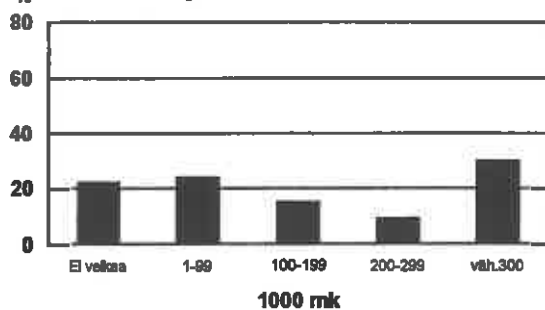
Taulukko 11. Investointiavustuksia ja tuettuja sekä normaaleja lainoja saaneiden osuudet pyyntitaparyhmittäin, %.

	Avustuksia saaneet	Tuettuja lainoja saaneet	Normaaleja lainoja saaneet	Lainoja saaneet yht.
MERIALUE				
Troolikalastajat				
- alus alle 18 m	8	70	13	75
- 18-28 m	7	65	45	78
- yli 28 m	38	79	83	100
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	8	28	42	66
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	7	23	11	34
Suomenlahdella lohta kalastavat	11	45	38	56
Yhdiste-ryhmän kalastajat	13	12	17	28
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	18	22	15	33
<i>Keskimäärin</i>	14	27	20	40
SISÄVESIALUE				
Troolikalastajat	16	4	9	13
Talvinuottaajat	40	40	15	50
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	62	36	8	40
<i>Keskimäärin</i>	37	21	9	28

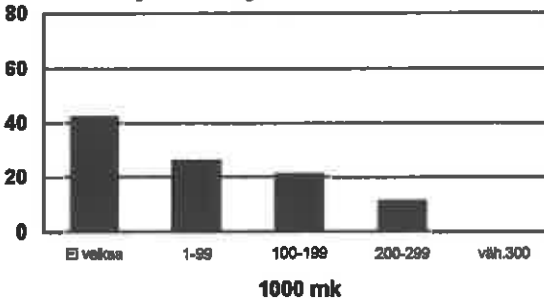
Velkoja oli eniten avomerikalastusta harjoittavilla ja niistä kaksikolmasosaa kohdistui troolikalastukseen (liite 5/A). Neljällä viidestä troolikalastajasta oli kalastustoimintaan liittyviä lainoja. Kaikilla velkaa ottaneilla oli keskimäärin 413 000 markan lainapääoma, josta halpakorkoisten lainojen osuus oli lähes kaksiviidesosaa. Troolikalastajien velat olivat lähes liikevaihdon suuruiset. Eniten velkaa oli suurilla troolialuksilla kalastavilla: keskimäärin 1,3 miljoonaa markkaa (kuva 5).

MERIALUE

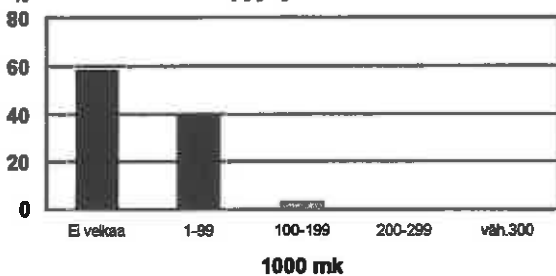
% Troolikalastajat

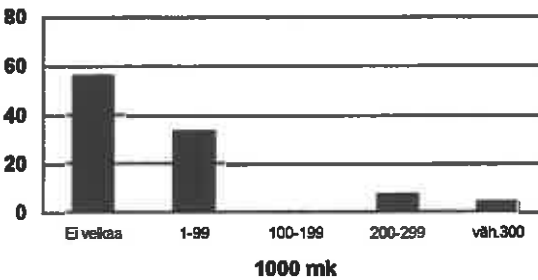
% Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat

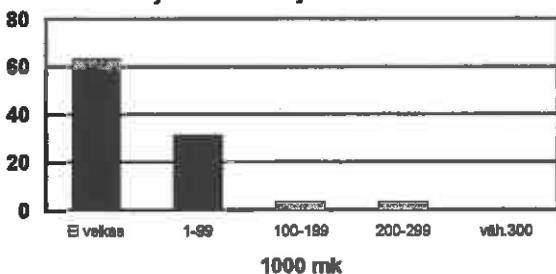
% Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat

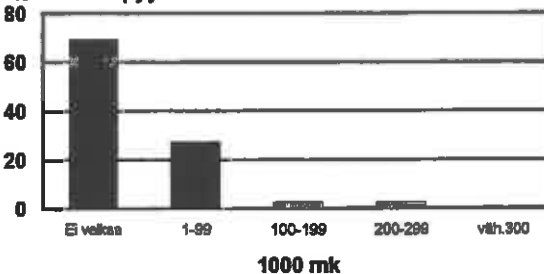
% Suomenlahdella lohta kalastavat

% Yhdiste-ryhmän kalastajat

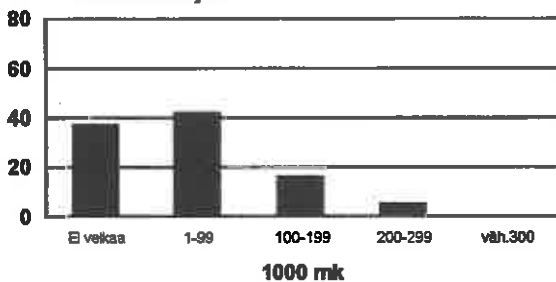

% Muilla pyyntimuodoilla kalastavat

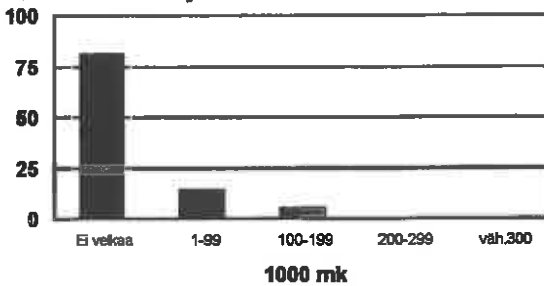

SISÄVESIALUE

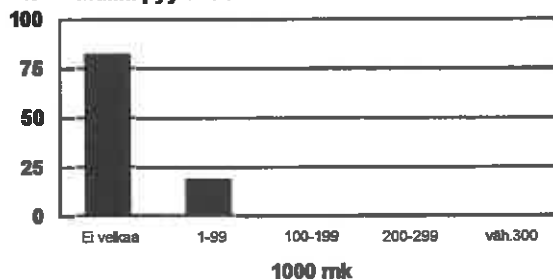
% Troolikalastajat

% Talvinuottaajat

% Muilla pyyntimuodoilla kalastavat

Kuva 5. Kalastusyritysten sijoittuminen velkapääoman mukaisiin luokkiin kussakin pyyntitaparyhmässä, %.

Runsaalla neljäsosalla sisävesialueen kalastajista oli lainapääomaa. Velkaa ottaneella kalastajalla oli keskimäärin 49 500 markan lainapääoma. Kahteenkolmasosaan lainoista kalastajat olivat saaneet korkotukea. Suhteellisesti eniten vierasta pääomaa oli troolikalastajilla (kuva 5). Suunnilleen kolmeneljäsosaa veloista oli otettu joko troolikalastusta tai rysä- ja paunettipyyntiä varten (liite 5/B).

Vajaa viidennes merialueen kalastajista oli saanut investointiavustuksia vuosien 1989 ja 1994 välisenä aikana. Avustuksista puolet oli saatu troolikalastukseen. Troolikalastajista ja Suomenlahdella lohta kalastavista avustuksia oli saanut suunnilleen joka neljäs. Pääammattikalastajista lähes joka kolmas oli saanut tukea investointeihinsa kuluneen viiden vuoden aikana. Lähes puolet investointiavustuksista oli saatu troolikalastukseen: keskimäärin 133 000 markkaa.

Hieman yli kolmasosa kalastajista oli saanut investointiavustusta viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana. Kalastajan saama tuki oli keskimäärin 45 000 markkaa. Muilla pyyntimuodoilla kalastaneissa heitä oli eniten: lähes kaksi kolmasosaa. Sen sijaan troolikalastajista vain joka kuudes oli saanut avustusta viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana (taulukko 12). Avustusta saaneista kaksi kolmasosaa oli muilla pyyntimuodoilla kalastavia ja avustus kohdistui lähinnä rysä- ja paunettikalastukseen.

6.2. Troolikalastajien liikevaihto suurin

Merialueella kalastajien keskimääräinen liikevaihto oli 91 000 markkaa. Pääammattikseen kalastaneilla liikevaihto oli keskimäärin 156 000 markkaa. Kalastajilla joilla kalastustulojen osuus kokonaistuloista oli 20 ja 50 prosentin välillä liikevaihto oli 41 000 markkaa. Alle viidennes kokonaistuloistaan kalastuksesta saaneilla liikevaihto oli keskimäärin 13 000 markkaa.

Troolikalastajien liikevaihto oli korkein, keskimäärin lähes 350 000 markkaa. Se vaihteli suurilla troolialuksilla kalastaneiden 1,2 miljoonasta markasta pienillä troolialuksilla kalastavien 197 000 markkaan. Lohen ajoverkko- ja siimakalastajilla keskimääräinen liikevaihto oli vain 80 000 markkaa. Muissa pyyntitaparyhmissä kalastajan saamat keskimääräiset tuotot vaihtelivat 46 000 ja 105 000 markan välillä. Jos kalastaja hankki osan tuloistaan muualta kalastuksen liikevaihto oli päätoimisiin kalastajiin verrattuna alhainen: rannikkokalastuksessa pääammattikalastajien keskimääräinen liikevaihto oli 110 000 markkaa, mutta sivutoimisilla vain 26 000 markkaa (taulukko 12).

Pyyntitaparyhmien sisällä oli myös pyyntitavoista johtuvia eroja. Esimerkiksi Suomenlahdella lohta yksinomaan ajoverkoilla ja siimoilla kalastavilla liikevaihto oli 15 000 markkaa, rannikkokalastusta harjoittavilla 195 000 markkaa ja sekä rannikko- että avomerikalastusta harjoittavilla 67 500 markkaa.

Liikevaihto muodostui etupäässä tuorekalojen myyntituloista ja elinkeinon tukimuodoista. Osa kalastajista sai myös hintatukea, kalavahinkokorvauksia tai kalastuksen säätelyn aiheuttamista ansionmenetyksistä maksettavia korvauksia. Tukien ja korvausten osuus oli suurin muista pyyntimuotoja harjoittavilla (keskimäärin 28 prosenttia) ja lohen ajoverkko- ja siimakalastajilla (14 prosenttia) (taulukko 12).

Taulukko 12. Keskimääräinen liikevaihto ja tukimuotojen osuus pyyntitaparyhmittäin.

	Liikevaihto, mk	Tukimuotojen osuus liikevaihdosta, %
MERIALUE		
Troolikalastajat	345 000	..
Ajoverkko- ja siimakalastajat	81 000	14
Seisovilla pyydyksillä kalastavat	52 000	8
Suomenlahdella lohta kalastavat	105 000	2
Yhdiste-ryhmän kalastajat	46 000	6
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	62 000	28
<i>Keskimäärin</i>	<i>91 000</i>	<i>..</i>
SISÄVESIALUE		
Troolikalastajat	102 000	-
Talvinuottaajat	49 000	7
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	27 000	-
<i>Keskimäärin</i>	<i>40 000</i>	<i>1</i>

Sisävesialueella keskimääräinen liikevaihto oli 40 000 markkaa ja vaihteli troolikalastajien 102 000 markasta muilla pyyntimuodoilla kalastavien 27 000 markkaan (taulukko 9). Tuorekalamyynnin osuus oli keskimäärin 89 ja jalosteiden myynnin 9 prosenttia liikevaihdosta. Muut tulot koostuivat lähinnä hintatuesta.

6.3. Merialueella viidesosa kustannuksista polttoaineisiin

Merialueella kalastuskustannusten osuus liikevaihdosta oli suurin troolialuksilla kalastavilla: 68 prosenttia liikevaihdosta. Etenkin suurilla troolialuksilla kalastavilla kalastuskustannuksen osuus oli muihin pyyntitaparyhmiin verrattuna selvästi korkeampi (81 prosenttia). Kalastuskustannusten osuus liikevaihdosta oli rannikkokalastusta harjoittavien keskuudessa suunnilleen puolet liikevaihdosta, mutta lohta seisovilla pyydyksillä kalastavien keskuudessa osuus oli vain 43 prosenttia.

Polttoainekustannusten osuus kustannuksista oli keskimäärin viidennes. Osuus oli suurin Suomenlahdella lohta kalastavilla: 30 prosenttia. Polttoainekustannusten osuus oli hieman keskimääräistä korkeampi myös troolialuksilla kalastavilla (23 prosenttia). Alhaisin se oli muita pyyntitapoja harjoittavilla (taulukko 13).

Sisävesialueilla kalastuskustannusten osuus liikevaihdosta oli suunnilleen puolet. Talvinuottaajilla kustannusten osuus oli vain kolmannes, kun taas troolikalastajilla selvästi yli puolet. Polttoainekulujen osuus kaikista kustannuksista oli lähes kolmasosa. Sen osuus oli suurin talvinuottaajilla ja muilla pyyntimuodoilla kalastavilla.

Taulukko 13. Polttoaine- ja muiden kustannusten sekä ansioiden osuudet liikevaihdosta pyyntitaparyhmittäin, %.

	Polttoainekus- tannukset	Muut kustannukset	Ansiot	Yhteensä
MERIALUE				
Troolikalastajat				
- alus alle 18 m	14	40	46	100
- 18-28 m	14	56	30	100
- yli 28 m	19	62	19	100
Ajoverkko- ja siimakalastajat	9	39	52	100
Seisovilla pyydyksillä kalastavat	11	46	43	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	14	32	54	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	7	44	49	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	10	39	51	100
<i>Keskimäärin</i>	<i>11</i>	<i>46</i>	<i>43</i>	<i>100</i>
SISÄVESIALUE				
Troolikalastajat	13	42	45	100
Talvinuottaajat	13	25	62	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	18	33	49	100
<i>Keskimäärin</i>	<i>15</i>	<i>34</i>	<i>51</i>	<i>100</i>

6.4. Avomereltä suuremmat ansiot

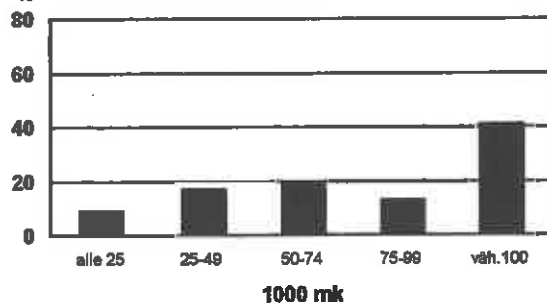
Liikevaihdosta kalastuskustannusten vähentämisen jälkeen jäävä verotettava ansiotulo oli merialueen ruokakunnissa vuonna 1993 keskimäärin 39 000 markkaa. Kalastajien ansiotaso jäi varsin alhaiseksi etenkin rannikkokalastajien keskuudessa. Esimerkiksi muita pyyntitapoja harjoittavista ja lohta seisovilla pyydyksillä kalastavista noin kahdenkolmasosan vuosiansio oli alle 25 000 markan. Rannikkokalastuksessa ansioiden vähäisyys johtui osaksi kalastuksen kausiluonteisuudesta: kalastusta harjoitetaan lähinnä vain avovesiaikana. Pääosa rannikkokalastajan ruokakunnan tuloista hankitaankin useimmiten muista tulonlähteistä (kuva 6).

Avomerikalastajat ovat erikoistuneet yhteen pyyntimuotoon ja pystyvät harjoittamaan ammattiaan lähes ympärivuotisesti. Kuitenkin lähes kahdellakolmasosalla lohien avomeripyytäjistä kalastus oli sivutoimista. Kahdella kalastajalla viidestä ansiot olivat vain 25 000 ja 50 000 markan välillä. Troolikalastajilla kalastus oli pääammattimaisempaa ja kahdella viidestä ansiot olivat vähintään 100 000 markkaa. Suurilla aluksilla kalastavilla vuosiansio oli keskimäärin 225 000 markkaa.

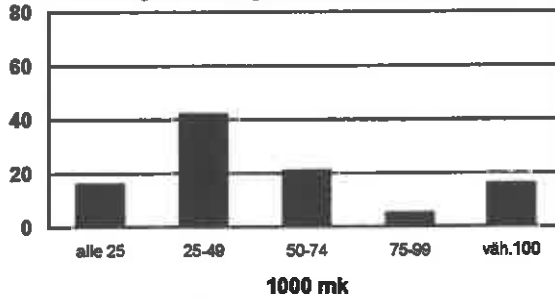
Sisävesialueella kalastajien keskimääräinen ansio oli vuonna 1994 hieman yli 20 000 markkaa. Keskimääräinen ansiotaso oli korkein troolikalastajilla: 46 000 markkaa. Muilla pyyntimuodoilla kalastavilla, joista useimmille kalastus on sivuammatti, keskimääräiset ansiot olivat vain hieman yli 13 000 markkaa. Troolikalastajista 43 prosenttia sai kalastuksesta yli 50 000 markan ansiotulot. Talvinuottaajista noin neljäsosa ja muilla pyyntimuodoilla kalastaneista vain 6 prosenttia saavutti yli 50 000 kalastustulot (kuva 6).

MERIALUE

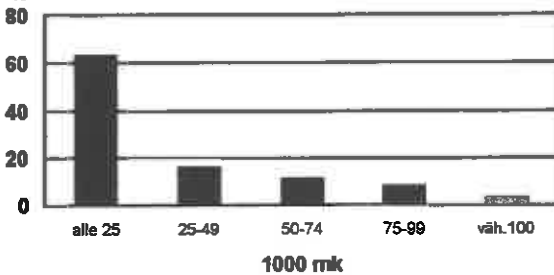
% Troolikalastajat

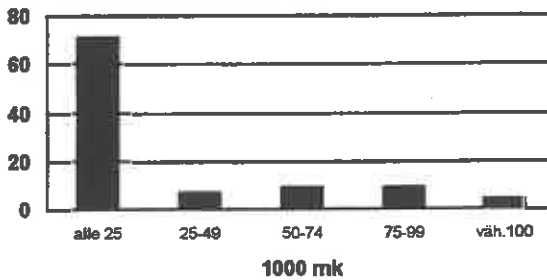
% Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat

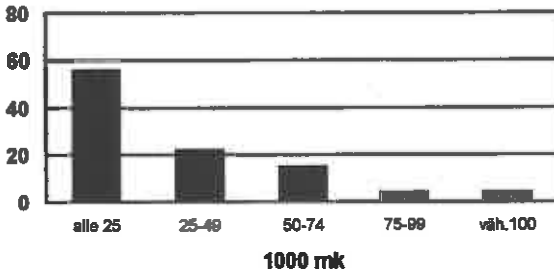
% Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat

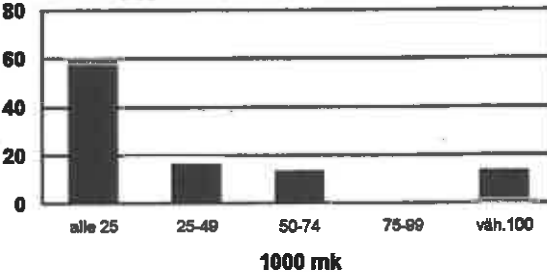
% Suomenlahdella lohta kalastavat

% Yhdiste-ryhmän kalastajat

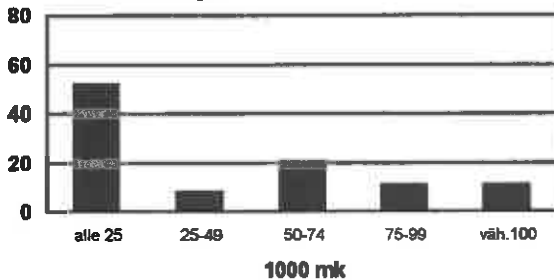

% Muilla pyyntimuodoilla kalastavat

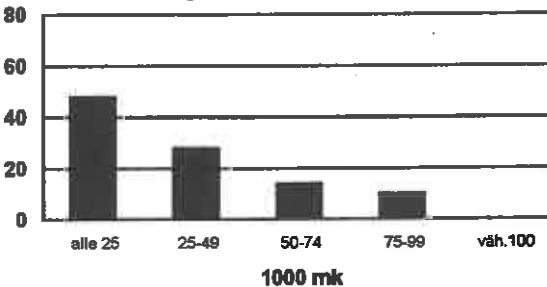

SISÄVESIALUE

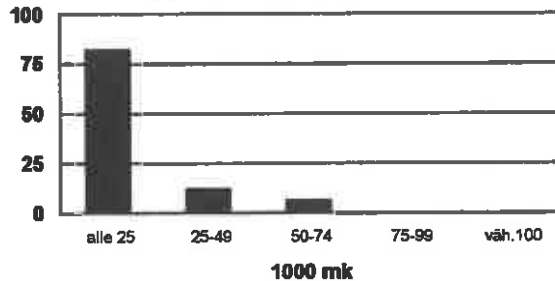
% Troolikalastajat

% Talvinuottaajat

% Muilla pyyntimuodoilla kalastavat

Kuva 6. Kalastusyritysten sijoittuminen eri ansioluokkiin kussakin pyyntitaparyhmässä, %.

7. KALAN MARKKINOINTI

7.1. Kunnallinen kalasatama ja oma ranta tärkeimmät saaliin purkamispaikat

Kolme neljästä avomerikalastajasta purkaa pääosan saaliistaan kunnalliseen kalasatamaan. Omaan rantaan pääosan saaliistaan tuovia oli eniten rannikkokalastajien keskuudessa: kolmennes kalastajista. Sisävesialueilla kolme neljästä kalastajasta piti joko kunnallista kalasatamaa tai omaa rantaa tärkeimpänä saaliin purkupaikkana. Troolikalastajista ja talvinuottaajista lähes puolet toi saaliinsa etupäässä omaan rantaan. Kunnallinen kalasatama oli tärkeä talvinuottajien ja muilla pyyntimuodoilla kalastavien saaliin purkupaikkana (taulukko 14).

Taulukko 14. Saaliin tärkein purkaussatama pyyntitaparyhmittäin, %.

	Oma ranta	Kunnallinen kalasatama	Kylän tai organisaation ranta	Ostaja-yrityksen ranta	Muu	Yhteensä
MERIALUE						
Troolikalastajat	5	74	11	7	3	100
Ajoverkko- ja siimakalastajat	18	72	-	6	4	100
Seisovilla pyydyksillä kalastavat	33	53	12	-	2	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	30	19	-	-	51	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	28	46	19	-	5	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	42	39	13	3	3	100
<i>Keskimäärin</i>	32	45	12	3	8	100
SISÄVESIALUE						
Troolikalastajat	42	21	16	-	21	100
Talvinuottaajat	47	38	5	5	5	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	35	41	18	-	6	100
<i>Keskimäärin</i>	38	38	15	1	8	100

7.2. Kalatukut yhä tärkeä yhteistyökumppani

Merialueella kolme neljästä kalastajasta myi ainakin osan tuorekaloista kalatukuille. Lähes kaikki yhdiste-ryhmän kalastajat ja Suomenlahdella lohta kalastaneet toimittivat kalojaan kalatukuille. Avomerikalastajat myivät yleisesti kaloja myös jalostusyrityksille. Varsinkin lohen ajoverkko- ja siimakalastajille jalostajat olivat tärkeitä tuorekalojen ostajia: puolet pyyntitaparyhmän kalastajista kauppasi heille ainakin osan saaliistaan, kolmannes mainitsi jalostajat tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi (taulukko 15).

Vain puolet troolikalastajista myi silakoita kalatukkuun. Sen sijaan kaksikolmasosaa toimitti ainakin osan saaliistaan rehuksi. Rehusilakan ostajia olivat jäädyttämöt, turkistarhat ja kalankasvattamot. Joka kolmas silakan troolikalastaja myi saaliistaan jalostusyrityksille.

Vaikka sisävesialueella kalan myyntikanavat olivat monimuotoisempia kalatukut olivat kuitenkin yleisin yhteistyökumppani: hieman yli kaksi kolmasosaa myi kalatukkuun. Neljännes talvinuottaajista ja muilla pyyntimuodoilla kalastavista toimitti ainakin osan tuorekaloistaan jalostusyrityksille.

Taulukko 15. Eri ostajaryhmille kalaa myyneet kalastajat pyyntitaparyhmittäin, %. Sama kalastaja on saattanut markkinoida useampaan kohderyhmään.

	Kalatukut	Kuluttajat	Vähittäiskaupat, suurtaloudet ja kiertävät kalakauppiat	Jalostusyritykset	Jäädyttämöt, turkistarhat ja kalankasvattamot
MERIALUE					
Troolikalastajat	52	15	21	31	66
Lohen ajoverkko- ja siimakalastajat	69	34	10	49	-
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	73	62	21	13	3
Suomenlahdella lohta kalastavat	89	71	35	3	-
Yhdiste-ryhmän kalastajat	95	52	8	8	16
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	71	38	16	25	13
<i>Keskimäärin</i>	75	44	21	17	16
SISÄVESIALUE					
Troolikalastajat	79	58	47	5	11
Talvinuottaajat	90	57	57	24	33
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	65	59	47	24	12
<i>Keskimäärin</i>	70	58	49	21	15

7.3. Tuorekalojen suoramyynä yleisempää sisävesillä

Tuorekalojen kaupassa myynti suoraan kuluttajalle oli tukkumyynnin jälkeen toiseksi yleisin markkinointikeino. Merialueella suoramyynä oli tavallista varsinkin sivuammatikseen kalastavien keskuudessa. Puolet sivutoimisimmista kalastajista harjoitti suoramyynä, mutta pääammattikalastajista vain kolmannes. Suomenlahden lohenkalastajista lähes kolmeneljäosaa ja lohta seisovilla pyydyksillä kalastavista kaksikolmasosaa myi tuorekalojaan suoraan kuluttajalle.

Suoramyynnin ohella joka kuudes kalastaja kauppasi kalojaan vähittäismyyjille ja suurtalouksille. Ainakin osan saaliistaan joko vähittäiskauppoihin tai suurtalouksille toimittivat muita useammin Suomenlahden lohenkalastajat, troolikalastajat ja lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat. Joka kymmenes muilla pyyntimuodoilla kalastavista piti kiertäviä kalakauppiaita tärkeimpänä yhteistyökumppanina.

Sisävesialueilla yli puolet kalastajista myi ainakin osan tuorekaloistaan suoraan kuluttajalle. Troolikalastajista ja talvinuottaajista suunnilleen puolet myi osan

kaloistaan myös vähittäiskauppoihin. Talvinuottaajista viidesosa myi osan saaliistaan turkisasialle. Vaikka kierivät kalakauppiaat eivät olleet yhdellekään kalastajista tärkein yhteistyökumppani joka seitsemäs talvinuottaaja harjoitti yhteistyötä heidän kanssaan.

7.4. Kalanjalostus harvinaista ja pienimuotoista

Itse pyytämäänsä kaloja jalosti keskimäärin vain joka kuudes merikalastaja. Useimpien kalaa jalostavien kalastusyritysten toiminta oli luonteeltaan pienimuotoista ja jalosteita myytiin tuorekalojen rinnalla. Yleisintä kalan jalostus oli Suomenlahden lohenkalastajien keskuudessa. Heistä noin 40 prosenttia jalosti ja markkinoi omia tuotteitaan yleensä suoraan kuluttajalle tai vähittäiskauppoihin.

Satunnaisesti jalostavien lisäksi osa harjoitti pitkälle erikoistunutta suolasilakan ja silakkamarinadien valmistusta ja tuotteiden suoramyyntiä erilaisissa markkinatapahtumissa. Nämä olivat rannikkokalastusta harjoittavia perheyriityksiä, joissa selkeällä työnjaolla ja monipuolisella markkinoinnilla pyrittiin vastaamaan kalan tarjonnan ja kysynnän muutoksiin.

Sisävesialueella joka viides kalastaja jalosti ainakin osan saaliistaan. Talvinuottaajat eivät harjoittaneet omatoimista jalostusta. Sen sijaan joka neljäs troolikalastaja ja muita pyyntimuotoja harjoittava jalosti omia tuotteitaan. Kaikki kalastajat myivät jalosteitaan suoraan kuluttajille. Troolikalastajille etenkin vähittäiskaupat olivat yleinen jalosteiden myyntikanava.

8. AMMATIN ONGELMAT

8.1. Ongelmat sidoksissa pyyntimuotoon, alueeseen ja saaliskohteeseen

Kalastusammattin harjoittamiseen liittyy paljon epävarmuutta, joka vaikuttaa kalastajan toimintapoihin ja päätöksentekoon. Kalastukseen liittyvien riskien luoteeseen vaikuttavat muun muassa harjoitettavat pyyntitavat, kalastusalueet, kalastuslupien saatavuus ja saaliskohteet. Merialueen kalastajat kokevat taloudelliset riskit, kalastuksen säätelyn ja luonnon armoilla olemisen ammatin suurimpina ongelmia.

Taloudelliseen epävarmuuteen kytkeytyvät kalan hinnan aleneminen ja markkinoiden muutokset. Kehityksen seurauksena etenkin monien velkaantuneiden kalastusyritysten toiminta on vaikeutunut: suurilla troolialuksilla kalastavista puolet, mutta pienillä aluksilla kalastavista vain joka kahdeksas piti taloudellisia riskejä ammatin keskeisimpänä varjopuolena. Myös Suomenlahdella aiemmin silakankalastusta harjoittaneet ja markkinointivaikeuksien takia lohenkalastukseen siirtyneet kalastajat korostivat taloudellisia riskejä ammatin huonoimpana puolena.

Taulukko 16. Kalastajien näkemykset ammatin huonoimmaksi puoleksi, %.

	Taloudelliset riskit	Liikaksi luonnon armoilla	Kalakan-tojen vaihtelut	Kalastuksen säätely	Kilpailun karvu kalastuksessa	Muu syy/ ei osaa sanoa	Yhteensä
MERIALUE							
Troolikalastajat	25	22	6	15	16	16	100
Lohen ajoverkko- ja siimakalastajat	3	7	3	78	9	-	100
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	3	4	15	54	22	2	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	50	16	18	6	7	3	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	8	30	18	38	5	1	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	28	29	10	9	3	21	100
<i>Keskimäärin</i>	22	23	12	24	7	12	100
SISÄVESIALUE							
Troolikalastajat	11	-	68	21	-	-	100
Talvinuottaajat	14	10	57	14	5	-	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	12	24	58	6	-	-	100
<i>Keskimäärin</i>	12	18	60	9	1	-	100

Kalastuksen säätely koettiin ensisijaisena ongelmana Ahvenanmaan ja Pohjanlahden lohenkalastajien keskuudessa: lohen ajoverkko ja -siimakalastajista yli kolmeneljäsosa ja lohen rannikkokalastajista yli puolet piti kalastuksen säätelyä ammatin huonoimpana puolena. Niille rannikkokalastajille, joilla lohi ei ollut merkittävin saaliskohde luonnon armoilla olemisen oli ammatin suurin epäkohta. Toisaalta kolmannes pienillä troolialuksilla kalastavista piti luontoa suurimpana kalastusta rajoittavana tekijänä.

Kaikista merialueen kalastajista lähes joka neljäs piti luonnonolosuhteiden armoilla olemista ammatin suurimpana ongelmana. Toisaalta luonnon aiheuttamia riskejä pidetään olennaisena osana kalastusammattia. Epävarmuutta on pyritty vähentämään kehittämällä pyyntivälineistöä paremmin olosuhteisiin soveltuviksi.

Pienillä troolialuksilla kalastaneista ja rannikon lohenkalastajista suunnilleen joka viides piti kalastajien keskinäisen kilpailun lisääntymistä ammatin suurimpana ongelmana. Kalakantojen vaihteluita pidettiin pahimpana epäkohtana lähinnä vain rannikkokalastajien keskuudessa (viidennes kalastajista). Sen sijaan avomerikalastuksessa sitä ei koettu yhtä pahana ongelmana: heillä on paremmat mahdollisuudet vaihtaa pyyntialuetta kalakantojen mukaan (taulukko 16).

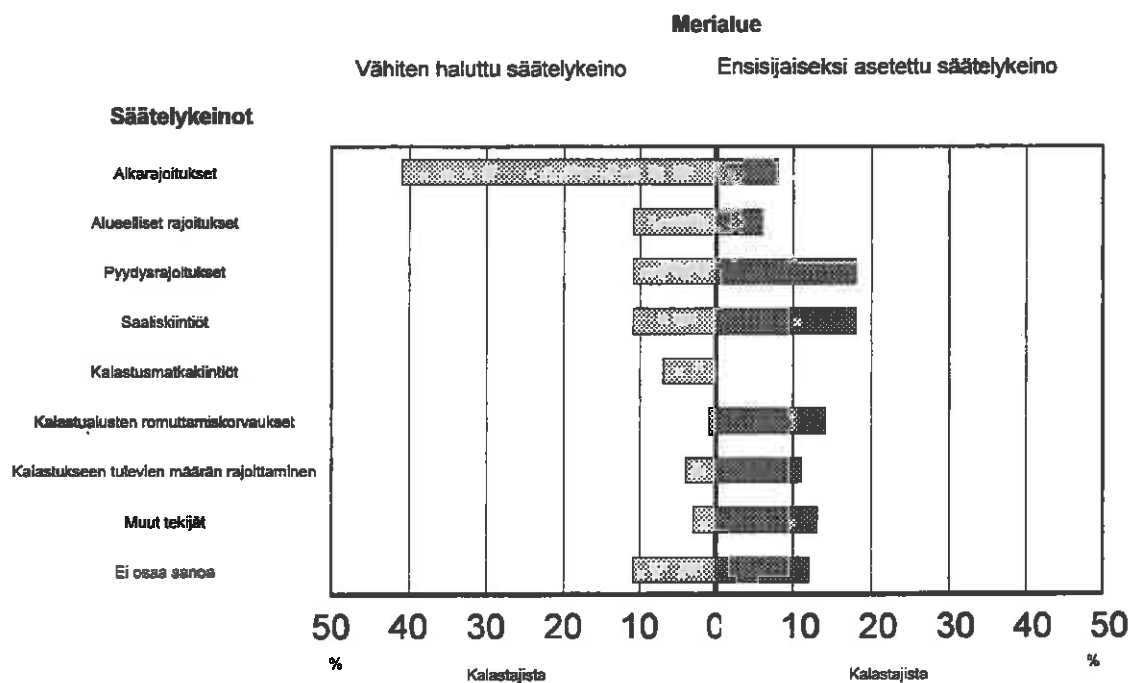
Sisävesialueella ylivoimaisesti suurimmaksi ongelmaksi koettiin muikkukantojen vaihtelu: kaksi kolmasosaa troolikalastajista ja yli puolet muiden pyyntitaparyhmien kalastajista piti sitä suurimpana epäkohtana. Muilla pyyntimuodoilla kalastavista neljännes koki luonnon armoilla olemisen vielä kalakantojen vaihteluakin suuremmaksi ongelmaksi. Viidennes troolikalastajista piti kalastuksen säätelyä pahimpana epäkohtana.

8.2. Merialueella vastustetaan aikarajoituksia

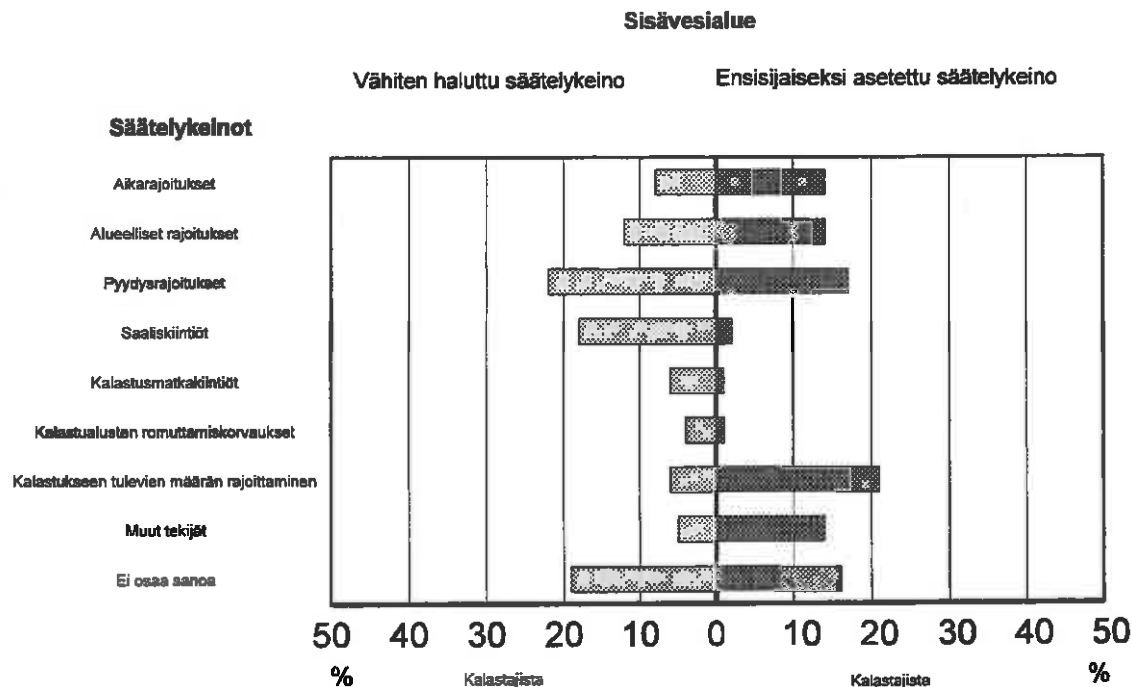
Merialueen kalastajista runsas kaksi viidesosaa piti aikarajoitusten asettamista kalastukselle huonoimpana säätelykeinona (kuva 7). Säätelykeinoon suhtautuivat kriittisesti etenkin lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat: neljä viidestä ryhmään kuuluvasta kalastajasta piti sitä huonoimpana säätelymenetelmänä. Lähes yhtä moni lohta ajoverkoilla ja -siimoilla kalastavista vastusti aikarajoituksia. Yksikään lohenkalastaja ei asettanut saaliskiintiöitä tai pyydysrajoituksia huonoimmaksi vaihtoehtoksi. Suomenlahden lohenkalastajat suhtautuivat ajalliseen säätelyyn myönteisemmin: vain neljännes piti säätelykeinoa huonoimpana vaihtoehtona. Pyydysrajoitukset asetettiin vielä sitäkin huonommaksi vaihtoehtoksi.

Merialueella ensisijaiseksi asetetun säätelyjärjestelmän kannatus jakautui suhteellisen tasaisesti eri vaihtoehtojen kesken. Lohen avomeri- ja rannikkokalastajista yli puolet piti joko pyydysrajoituksia tai saaliskiintiöitä parhaimpana ratkaisuna. Saaliskiintiöt saivat eniten kannatusta avomerikalastajien ja lohen rannikkokalastajien keskuudessa. Silakan troolikalastajat kannattivat kuitenkin yleisemmin (joka neljäs) kalastukseen tulevien määrän rajoittamista. Romuttamiskorvaukset saivat eniten kannatusta yhdiste-ryhmän kalastajien (joka neljäs) ja Suomenlahdella lohta kalastavien (joka viides) keskuudessa.

Sisävesialueen kalastajien mielestä kalastusta ei tulisi säädellä ainakaan asettamalla pyydysrajoituksia. Varsinkin muilla pyyntimuodoilla kalastavat vastustivat säätelyjärjestelmää (neljännes kalastajista). Toisaalta melkein joka kolmas talvinuottaaja ja joka viides troolikalastaja piti alueellisia rajoituksia huonoimpana vaihtoehtona. Sisävesialueella kalastajien mielestä kalastusta tulisi säädellä lähinnä rajoittamalla kalastukseen tulevien määrää. Joka kolmas talvinuottaaja ja joka neljäs troolikalastaja piti sitä ensisijaisena vaihtoehtona. Pyydysrajoituksia esitettiin yhtenä vaihtoehtona kaikissa pyyntitaparyhmissä. Alueellinen ja ajallinen säätely sai pääosan kannatuksesta muilla pyyntimuodoilla kalastavien keskuudessa (kuva 8).

Kuva 7. Kalastajien vähiten haluama ja ensisijaiseksi asettama säätelykeino merialueella pyyntitaparyhmittäin, %.

Kuva 8. Kalastajien vähiten haluama ja ensisijaiseksi asettama säätelykeino sisävesialueella pyyntitaparyhmittäin, %.

9. KALASTUKSEN TULEVAISUUS

9.1. Pyyntivälineistö ja markkinointi tärkeimpiä kehittämiskohteita

Useimmat kalastajat pitävät joko pyyntivälineistön, kalanjalostuksen tai markkinoinnin kehittämistä tärkeimpänä vaihtoehtona yritystoimintansa tulevaisuuden suuntaamisessa. Joka kymmenes kalastaja piti merkittävänä kohdealueena joko kalastusmatkailua tai kalankasvatusta. Sen sijaan kalastusyrittöistään liittyvää koulutusta tai kalastuksen valvontatehtäviin osallistumista ei juuri yksikään kalastaja valinnut ensimmäiselle sijalle. Lohen avomerikalastajista melkein joka kolmas ja lohen rannikkokalastajista joka neljäs mainitsivat sen kolmen tärkeimmän kehittämisvaihtoehdon joukkoon. Sen sijaan muilla pyyntimuodoilla kalastavista vain kuusi prosenttia ja Suomenlahdella lohta kalastavista vain neljä prosenttia mainitsivat sen vaihtoehdona (taulukko 13).

Silakan troolikalastajat ovat kiinnostuneita etenkin kalan aktiivisesta markkinoinnista ja kalastajien keskinäisestä markkinointiyhteistyöstä. Lohen avomerikalastajat arvioivat investoinnit pyyntivälineistöön tärkeimmäksi kehittämisalueekseen ja joka neljäs liittäisi yritykseensä myös kalastusmatkailua (taulukko 13). Useimmat kalastajat asettivat toiselle sijalle joko kalan jalostuksen tai aktiivisen markkinoinnin kehittämisen.

Taulukko 13. Kalastajien investointiaiheet vuosina 1995-1999 pyyntitaparyhmittäin, %.

	Pyynti- välineistö	Kalan markkinointi	Jalostus	Kalastus- matkailu	Muut keinot	Ei tarvetta	Yhteensä
MERIALUE							
Troolikalastajat	30	40	18	-	10	2	100
Lohta ajo verkoilla ja siimoilla kalastavat	44	17	3	27	16	3	100
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	12	43	31	5	7	2	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	30	22	14	14	20	-	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	41	10	29	1	11	8	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	22	27	30	3	8	10	100
<i>Keskimäärin</i>	27	26	26	5	9	7	100
SISÄVESIALUE							
Troolikalastajat	37	26	27	5	5	-	100
Talvinuottaajat	37	30	19	10	4	-	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	25	24	13	13	12	13	100
<i>Keskimäärin</i>	29	25	16	11	10	9	100

Lohen rannikkokalastajat, yhdiste-ryhmän kalastajat ja muilla pyyntimuodoilla kalastavat ovat kiinnostuneita kalan markkinoinnin ja pienimuotoisen jalostustoiminnan kehittämisestä. Erityisesti lohta Pohjanlahden rannikolla pyydystävät ovat halukkaita kalastajien keskinäiseen yhteistyöhön. Useimpien Suomenlahden lohenkalastajien

mielestä investoinnit pyyntikalustoon ja kalan aktiivinen markkinointi ovat ensisijaisia kehittämisalueita. Joka viidennelle on kalankasvatus tärkein kehittämisalue (taulukko 13).

Sisävesialueen kalastajista olivat troolikalastajat kiinnostuneita kalanjalostuksen ja markkinoinnin ohella etenkin pyyntitekniikan kehittämisestä. Varsinkin troolikalastajat ja muilla pyyntimuodoilla kalastavat pitävät sitä merkittävimpana kehittämisvaihtoehtona. Joka kuudes kalastaja asetti kalanjalostuksen tärkeimmäksi keinoksi, jolla voidaan parhaiten kehittää kalastusyrityksen toimintaa. Markkinointiyhteistyö asetettiin etusijalle lähinnä vain talvinuottaajien keskuudessa. Joka kymmenes kalastaja oli eniten kiinnostunut kalankasvatuksesta. Sen sijaan kalastuksen valvontatehtävät ja kalankasvatus esiintyivät vain harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena. Kalastajista juuri kukaan ei maininnut koulutusta tärkeimmäksi kiinnostuksen kohteekseen. Talvinuottaajista joka kolmas ja troolikalastajista joka viides sijoitti koulutuksen kolmen tärkeimmän kehittämisalueen joukkoon. Muilla pyyntimuodoilla kalastavista ei yksikään maininnut koulutusta (taulukko 13).

9.2. Uusiin toimintavaihtoehtoihin ei suunnitella investointeja

Merialueen kalastajista lähes kolmeneljäsosaa aikoo investoida vuosien 1995- 1999 aikana kalastukseen. Joka kuudes kalastaja ei aio investoida lainkaan ja joka kymmenes ei osannut eritellä investointikohteitaan. Lohen avomeri- ja rannikkokalastajien keskuudessa investointiaikeita esiintyi yleisemmin: lohta ajoverkoilla ja siimoilla sekä seisovilla pyydyksillä kalastavista kolmeneljäsosaa aikoo investoida viiden lähivuoden aikana kalastukseen. Kalastajia, jotka eivät aio investoida oli eniten Suomenlahdella lohta kalastavien keskuudessa (viidesosa). Aikeistaan epävarmoja kalastajia oli eniten muita pyyntitapoja harjoittavien keskuudessa (taulukko 14).

Sisävesialueen kalastajista kaksi kolmasosaa aikoo investoida kalastukseen lähimmän viiden vuoden aikana. Runsas neljäviidesosaa talvinuottaajista aikoo investoida kalastukseensa. Tulevaisuudestaan epävarmoja sekä investointeihin haluttomia oli eniten muita pyyntimuotoja harjoittavien keskuudessa.

Taulukko 14. Kalastajien investointiaikeet vuosina 1995-1999 pyyntitaparyhmittäin, %.

	Aikoo investoida	Ei aio	Ei osaa sanoa	Yhteensä
MERIALUE				
Troolikalastajat	75	18	7	100
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	89	-	11	100
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	84	8	9	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	78	22	-	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	71	18	11	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	66	19	14	100
<i>Keskimäärin</i>	72	17	11	100
SISÄVESIALUE				
Troolikalastajat	79	11	11	100
Talvinuottaajat	86	10	5	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	59	18	24	100
<i>Keskimäärin</i>	66	15	19	100

Merialueen kalastajien investointitarpeet viiden vuoden ajalle ovat 254 miljoonaa markkaa, josta silakan troolikalastajien osuus on yli puolet. Pääosa investointitarpeesta on keskipituisilla troolialuksilla kalastavilla (liite 6/A).

Lähes kolmeneljäsosaa kalastusyrityksistä aikoo investoida vuosien 1995-1999 aikana kalastukseen. Joka kuudes ei katso investoivansa lainkaan ja joka kymmenes ei vielä osannut sanoa aikeistaan. Kalastajia, jotka todennäköisesti eivät tule tekemään kalastukseen liittyviä hankintoja on eniten Suomenlahden lohenkalastajien keskuudessa.

Suurin osa kalastajista aikoo lähimmän viiden vuoden aikana jatkaa ammattiaan perinteisillä toimintamuodoilla ja keskittyä varsinaiseen kalastukseen. Pyyntivälineistö vaatii jatkuvasti kunnossapitoa ja uusimista: lähes puolet hankinta-aikeuksista kohdistuukin olemassa olevan kalastuksen ylläpitoon. Kahdeksan prosenttia kalastajista suunnittelee investoivansa kalanjalostukseen ja seitsemän prosenttia kalastusmatkailuun. Näihin kohteisiin aikovat tehdä hankintoja yleisemmin lohta Suomenlahdella ja seisovilla pyydyksillä kalastavat.

Troolikalastajilla on useimmiten muita suuremmat investointiaikeet (kuva 9). Yli 28 metrin aluksella kalastava arvioi investoivansa viiden seuraavan vuoden aikana keskimäärin 1,5 miljoonalla markalla. Neljännes haastatelluista keskiuurilla tai pienillä aluksilla kalastavista ei aio investoida lainkaan. Keskiuurilla aluksella kalastava aikoo investoida 1,9 miljoonalla markalla ja pienellä troolialuksella kalastava keskimäärin 255 000 markkaa. Kahdessa suurimmassa alusluokassa kalastajat haluavat kalastuksen ylläpitämiseen tähtäävien hankintojen ohella tehdä myös aluksen kylmätiloihin liittyviä investointeja. Seitsemän haastatelluista 46 troolikalastajasta aikoo investoida kalan jalostukseen ja vain yksi kalastusmatkailuun.

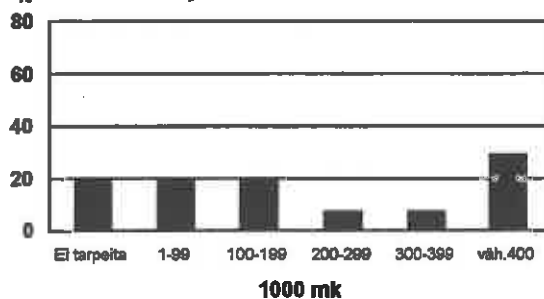
Suomenlahden lohenkalastajien investointitarve viiden vuoden tähtämellä oli muihin pyyntitaparyhmiin verrattuna keskimääräistä korkeampi: 369 000 markkaa kalastajaa kohden (kuva 9). Neljännes kalastajista aikoo investoida jalostustoimintaan ja lähes yhtä moni kalankasvatukseen. Lohen ajoverkko- ja siimakalastajan keskimäärin 155 000 markan investointiaikeista pääosa kohdistuu joko olemassa olevan kalastuksen ylläpitoon tai pyyntistrategisiin muutoksiin. Vaikka lähes joka neljäs lohen avomerikalastajista piti kalastusmatkailua tärkeimpänä kehittämisvaihtoehtona, niin juuri kukaan ei lähivuosina aikonut investoida siihen.

Rannikkokalastuksessa keskimääräinen investointitarve vaihtelee yhdiste-ryhmän 102 000 markasta muilla pyyntimuodoilla kalastavien 34 000 markkaan. Lohen rannikkokalastajista kahdeksan prosenttia on valmis investoimaan kalan jalostukseen. Sen sijaan muilla pyyntimuodoilla kalastavista juuri kukaan ei halua investoida jalostustoimintaan yleisestä kiinnostuksesta huolimatta.

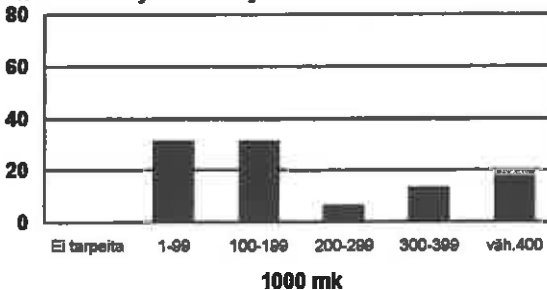
Sisävesialueella kalastajat aikovat investoida viiden vuoden aikana lähes 40 miljoonalla markalla, josta lähes puolet on troolikalastajien osuus. Talvinuottaajat aikovat investoida viidellä miljoonalla markalla (liite 6/B). Sisävesillä kalastava aikoo viiden vuoden aikana tehdä hankintoja keskimäärin 91 500 markalla. Troolikalastajat aikovat investoida ylivoimaisesti eniten: keskimäärin 253 000 markalla. Toisaalta yli puolet pyyntimuodolla pääasiallisen kalastustulon hankkivista aikoo investoida alle 100 000 markalla. Talvinuottaajien ja muilla pyyntimuodoilla kalastavien investointitarve oli suunnilleen 60 000 markkaa. Talvinuottaajista viidennes arvioi investoivansa vähintään 100 000 markalla (kuva 9).

MERIALUE

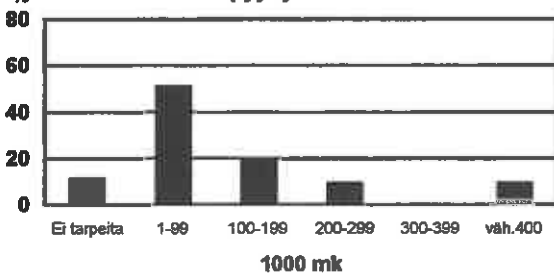
% Troolikalastajat

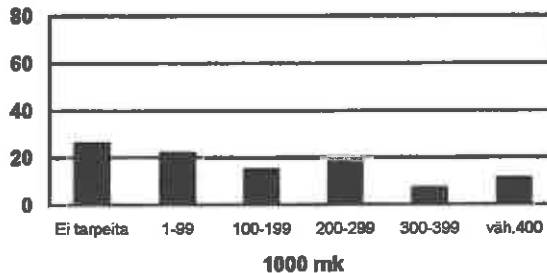
% Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat

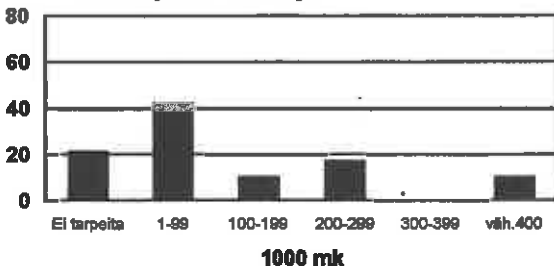
% Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat

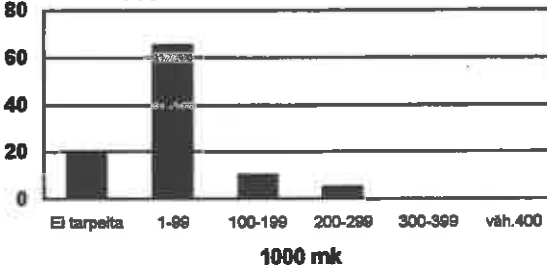
% Suomenlahdella lohta kalastavat

% Yhdiste-ryhmän kalastajat

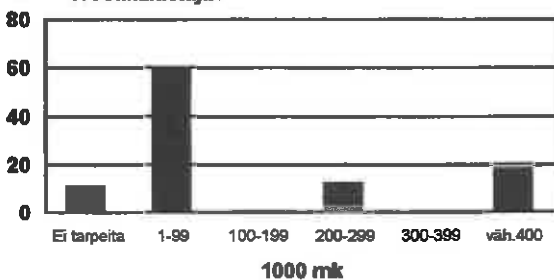

% Muilla pyyntimuodoilla kalastavat

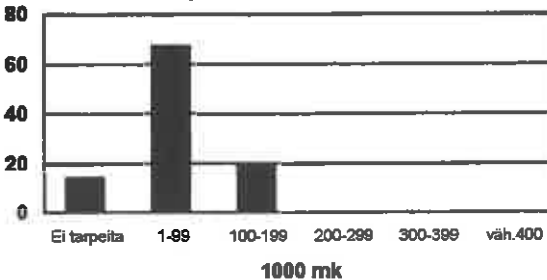

SISÄVESIALUE

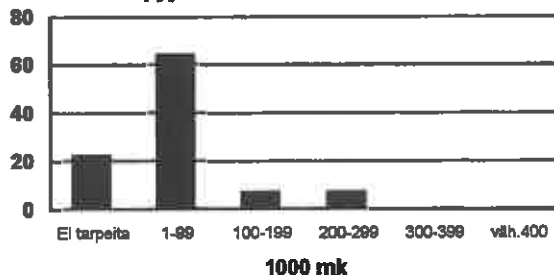
% Troolikalastajat

% Talvinuottaajat

% Muilla pyyntimuodoilla kalastavat

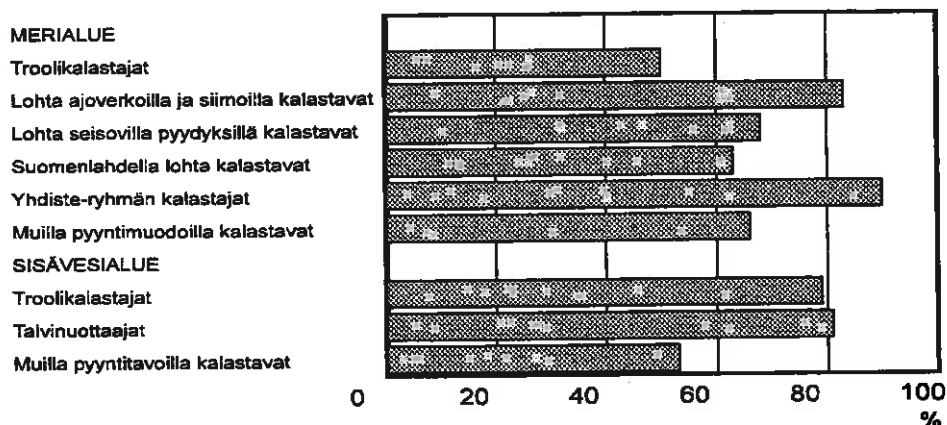
Kuva 9. Kalastusyritysten sijoittuminen investointien (vuosina 1995-1999 tehtävät investoinnit) mukaisiin luokkiin kussakin pyyntitaparyhmässä, %.

Taulukko 14. Kalastajien investointitarpeet vuosille 1995-1999 kohderyhmittäin eri pyyntitaparyhmissä, %.

	Olemassa oleva kalastus	Pyyntistrate- giset muutokset	Markkinoinnin kehittäminen	Kalastus- matkailu	Muu toiminta	Yhteensä
MERIALUE						
Troolikalastajat	43	8	48	1	-	100
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	42	39	14	4	1	100
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	63	16	12	9	1	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	68	11	19	1	1	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	27	20	14	8	31	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	53	26	3	11	7	100
<i>Keskimäärin</i>	<i>45</i>	<i>14</i>	<i>31</i>	<i>4</i>	<i>6</i>	<i>100</i>
SISÄVESIALUE						
Troolikalastajat	46	8	19	1	26	100
Talvinuottaajat	22	48	26	-	4	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	35	21	6	35	3	100
<i>Keskimäärin</i>	<i>38</i>	<i>19</i>	<i>15</i>	<i>15</i>	<i>13</i>	<i>100</i>

9.3. Ammattia halutaan epävarmuudesta huolimatta jatkaa

Ammatin harjoittamiseen liittyvistä epäkohdista huolimatta kalastajat haluavat jatkaa ammatissaan. Merialueen kalastajista yli kaksikolmasosaa ja sisävesialueen kalastajista kaksikolmasosaa ei ole harkinnut ammatista luopumista viiden lähivuoden aikana. Merialueella varsinkin lohen avomerikalastajat ja yhdiste-ryhmän kalastajat ovat sitoutuneet ammattiinsa: runsas neljäviidesosaa haluaa jatkossakin harjoittaa elinkeinoaan. Sisävesillä lähes yhtä suuri osuus troolikalastajista ja talvinuottaajista haluaa jatkaa ammatissaan (kuva 10).

Kuva 10. Kalastajat, jotka eivät ole harkinneet ammatista luopumista. Osuudet pyyntitaparyhmittäin.

Sekä meri- että sisävesialueella kaksi viidestä lopettamista harkinnesta kalastajasta vetoaa kalastuksen heikkoon kannattavuuteen ja runsas neljännes terveydellisiin ongelmiin. Useimpien kalastajien mielestä heillä ei ole muita työnsaantimahdollisuuksia. Avomerikalastuksessa aluksen heikko jälleenmyyntiarvo suhteessa investointeihin on suurin syy pysyä edelleen ammatissa.

10. KIRJALLISUUS

Salmi, P. & Salmi, J. 1995. Elinkeinon ja elämäntavan rajavesillä. Ammattikalastuksen ja kalastajayhteisöjen tutkimuksesta Suomessa ja ulkomailla. Kala- ja riistaraportteja 30. 37 s.

Salmi, J. & Honkanen, A. & Jurvelius, J. & Moilanen, P. & Salmi, P. ja Vesala, K. M. 1996. Haastatteluja Hangosta Utsjoelle. Ammattikalastuksen profiilit-tutkimuksen metodiikkaa. Kalatutkimuksia (käsikirjoitus).

Liitteet 1-6

Liite 1. Henkilökohtaisten kalastustulojen osuus kokonaistuloista eri pyyntitaparyhmissä, %.

	Kalastustulojen osuus							Yhteensä
	Ei tuloja	alle 10	10-19	20-29	30-49	50-79	vähintään 80	
MERIALUE								
Troolikalastajat	3	5	-	6	8	6	72	100
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	25	-	-	11	23	6	35	100
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	4	6	22	14	21	11	22	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	7	25	3	6	3	32	24	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	-	30	16	17	15	1	21	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	7	25	18	5	9	8	28	100
Keskimäärin	6	20	14	9	12	9	30	100
SISÄVESIALUE								
Troolikalastajat	..	5	5	11	15	32	32	100
Talvinuottaajat	..	19	14	10	5	19	33	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	..	29	29	12	-	12	18	100
Keskimäärin	..	25	24	11	3	16	22	100

Liite 2. Ammatin paras puoli pyyntitaparyhmittäin, %.

	Luonnonläheinen ulkollmatyö	Työn itsenäisyys	Seikkailu ja jännitys	Aito ja rehellinen ammatti	Taloudellinen tuotto	Suvun perinteen jatkaminen	Muut seikat	Yhteensä
MERIALUE								
Troolikalastajat	8	62	1	24	2	2	1	100
Lohta ajoverkolla ja siimoilla kalastavat	3	57	-	19	9	9	3	100
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	24	44	-	5	14	13	-	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	9	64	3	14	3	7	-	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	23	34	1	17	8	15	2	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	22	60	6	3	4	5	-	100
<i>Keskimäärin</i>	19	54	3	9	6	8	1	100
SISÄVESIALUE								
Troolikalastajat	21	64	-	-	5	5	5	100
Taivinuottaajat	24	56	5	-	10	5	-	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	29	41	-	-	12	18	-	100
<i>Keskimäärin</i>	27	47	1	-	11	13	1	100

Liite 3. Kalastuksen päämäärä pyyntitaparyhmittäin, %.

	Mahdollisimman suuret saaliit	Mahdollisimman suuret bruttotuotot	Mahdollisimman suuret ansiot	Toimeentulon kannalta riittävät ansiot	Vapaa-ajan harrastus, josta saa lisätuloa	Ei osaa sanoa	Yhteensä
MERIALUE							
Troolikalastajat	2	4	13	76	5	-	100
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	5	-	43	43	9	-	100
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	-	-	2	68	29	-	100
Suomenlahdella lohta kalastavat	-	3	11	68	18	-	100
Yhdiste-ryhmän kalastajat	22	-	1	39	38	-	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	-	-	13	54	34	-	100
<i>Keskimäärin</i>	4	1	11	56	28	-	100
SISÄVESIALUE							
Troolikalastajat	5	-	16	68	11	-	100
Talvinuottaajat	-	-	10	80	5	5	100
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	-	-	6	53	35	6	100
<i>Keskimäärin</i>	1	-	8	59	27	5	100

Liite 4. Kalastusomaisuuden arvo pyyntitaparyhmittäin, milj. mk.

	Alukset		Pydykset		Muu irtain omaisuus	Kilintä omaisuus	Yhteensä
	Käytössä	Käyttämättä	Käytössä	Käyttämättä			
MERIALUE							
Troolikalastajat	108,9	0,7	20,5	6,7	7,6	37,1	182,5
Lohta ajoverkoilla ja silmoilla kalastavat	21,0	0,7	9,7	1,7	2,2	19,1	54,4
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	16,0	0,5	20,8	8,7	7,4	14,0	67,4
Suomenlahdella lohta kalastavat	25,7	7,8	12,7	4,7	11,0	15,0	76,9
Yhdiste-ryhmän kalastajat	32,7	1,2	20,2	5,0	9,7	11,5	80,3
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	73,6	3,4	38,7	17,8	26,0	28,1	187,6
Yhteensä	278,9	14,3	122,6	44,6	63,9	124,8	649,1
SISÄVESIALUE							
Troolikalastajat	10,6	0,2	2,7	1,9	7,7	3,6	26,7
Talvinuottaajat	2,1	1,0	3,7	1,4	6,9	1,0	16,1
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	15,8	0,1	13,0	5,1	19,2	5,0	58,2
Yhteensä	28,5	1,3	19,4	8,4	33,8	9,6	101,0

Liite 5/A. Velkapääoma eriteltynä pyyntimuodoittain kussakin pyyntitaparyhmässä merialueella , milj. mk.

	Silakan troolikalastus	Muu silakanka- lastus	Lohen avomeri- kalastus	Muu lohenka- lastus	Silän- kalastus	Muu kalastus	Yhteensä
Troolikalastajat	51,4	-	0,2	-	0,5	0	52,1
Lohta ajoverkoilla ja siimoilla kalastavat	-	-	4,3	-	0,5	-	4,8
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	-	-	0	1,6	0,7	-	2,3
Suomenlahdella lohta kalastavat	0	-	2,6	6,1	-	-	8,7
Yhdiste-ryhmän kalastajat	0,7	0,3	1,0	0,6	0,9	0,7	4,2
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	0,4	2,8	-	-	8,9	1,1	13,2
Yhteensä	52,5	3,1	8,1	8,3	11,5	1,8	85,3

Liite 5/B. Velkapääoma eriteltynä pyyntimuodoittain kussakin pyyntitaparyhmässä sisävesialueella , milj. mk.

	Troolikalastus	Talvinuottaus	Kesänuottaus	Muikun verkkopyynti	Muu verkkopyynti	Rysä- ja paunettipyynti	Yhteensä
Troolikalastajat	3,1	0,2	-	0,3	0,4	-	4,0
Talvinuottaajat	-	0,6	0,3	-	0	-	0,9
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	0	0,5	-	-	-	3,1	3,6
Yhteensä	3,1	1,3	0,3	0,3	0,4	3,1	8,5

Liite 6/A. Merialueen kalastajien investointitarpeet vuosille 1995-1999 pyyntitaparyhmittäin, milj. mk.

	Olemassa oleva kalastus	Pyyntitrate- giset muutokset	Markkinoinnin kehittäminen	Kalastus- matkailu	Muu toiminta	Yhteensä
Troolikalastajat						
- alus alle 18 m	12,9	0,7	2,2	-	0,1	15,9
- 18-28 m	39,6	6,2	61,2	1,0	0,3	108,3
- yli 28 m	6,7	4,3	2,4	-	0	13,4
Lohta ajoverkolla ja silmoilla kalastavat	5,1	4,9	1,7	0,4	0,2	12,3
Lohta seisovilla pyydyksillä kalastavat	10,2	2,6	1,9	1,5	0	16,2
Suomenlahdella lohta kalastavat	10,2	7,6	5,4	3,0	11,5	37,7
Yhdiste-ryhmän kalastajat	15,6	2,5	4,3	0,3	0,4	23,1
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	14,4	7,0	0,8	2,9	2,0	27,1
Keskimäärin	114,7	35,8	79,9	9,1	14,5	254,0

Liite 6/B. Sisävesialueen kalastajien investointitarpeet vuosille 1995-1999 pyyntitaparyhmittäin, milj. mk.

	Olemassa oleva kalastus	Pyyntitrate- giset muutokset	Markkinoinnin kehittäminen	Kalastus- matkailu	Muu toiminta	Yhteensä
Troolikalastajat						
Talvinuottoajat	7,4	1,3	3,1	0,2	4,3	16,3
Muilla pyyntimuodoilla kalastavat	1,1	2,4	1,3	0	0,2	5,0
Keskimäärin	5,3	3,1	0,9	5,3	0,5	15,1
	13,8	6,8	5,3	5,5	5,0	36,4